

ZIVLJENJE IN SVET

19 L J U B L J A N A 32

Štev. 11.

13. marca.

Knjiga 11.

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČEŠKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1% dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — **ROKOPISI SE NAČELNO NE VRAČAJO.**

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnaria Fran Jezeršek. Val v Ljubljani,

VSEBINA št. 11: H. de Balzac, Contes drolatiques (A. D.). — Dr. Vlad. Travner: Vampirji in vampirski procesi (nadaljevanje). — Sol in življenje. — Diplomati in učenjak. — Iz slovanske Lužice (R. K.). — Grobnica kretskih kraljev. — Dr. François Ody: Operacijska tovarna v Rochestru. — Lewis Carroll. — Znamke pripovedujejo. — Z azijskega bojišča. — Dr. Iv. Lah: Na romunski Marni (konec). — Današnja Avstralija. — živalski rekorderji. — Mogočni Jupiter. — Oxford, mesto učenja in športa. — Tri minute potovanja. — šah. — Ako še ne veš. — Karikatura. — Skrivnost večne mladosti. — čuda fotografije. — Humor.

Skrivnost večne mladosti

Vprašajte katerokoli žensko, kaj bi ji bilo ljubše: sreča kratke in redke lepote ali dar večne mladosti. Devet izmed desetih bo odgovorilo: čudoviti dar večne mladosti.

Vobče imajo lepoto za najbolj dragoceno posest ženske. Lepota obraza in lepota telesa so. največje želje vsake ženske. Vendar, kakor večina idealov, ki si jih lovek ustvarja, tudi lepota povzroča razčaranje. Celó ako lepota zmaga, preži zasedi strašni sovražnik: starost.

Lepota je kratkotrajna, njena oblast je počasna in njen učinek ni globok in trajen. Inkrat, le kratek trenutek, vidi posestnika lepega obraza svet ob svojih nogah, a le lepota vene in z njo izgineta oboževanje in čaščenje, ki jih je v toliki meri užila.

Le mladost more stalno vladati svetu. Le večno mladi — tisti, ki niso le po obrazu in po telesu, ampak tudi po duhu mladi — imajo oblast, da vladajo svetu.

Skrivnost večne mladosti more vsaka inteligentna ženska spoznati in razumeti. Najnovejša odkritja in raziskovanja so jasno dokazala, da imata duševno pričakovanje in duševni nagon veliko vpliva na zdravje in brambo pred strahom — starostjo. Na žalost pa nas ima le malo dosti vere in zaupanja, da bi zaničevali materijelne strani tega življenja in bi tem bolj razvile duha. Zaradi tega ženske še vedno vzdržujejo svojo telesno mlavnost, pri čemer jim morejo pomagati znanstvene iznajdbe, ki jih delajo v modernih laboratorijih in jim

nost v drugih m v splošnem dobro urejena hrana, higiena in vaje so bistvene.

Toda vse te stvari je treba združiti z duhovno disciplino: treniranje duha za določeno življenjski nazor in neomajno odločnost.

Ali ni strog ozir na te stvari vreden truda? In vendar se zdi, da mnogim ženskam bolj ugaja zgodnja starost, kakor da bi se stalno varovale starosti in se vadile v potrebni disciplini, da bi si zaslužile dar večne mladosti.

Pri večini žensk je težava v tem, da se prelene. Pa je vendar tako malo težavno si ohraniti majhen, 'a vendar tako dragocen plus za poznejše življenje.

Da navedem nekaj pravil za duhovni trening, ki so bistvene za doseg večne mladosti:

»Bodi zadovoljna s svojim življenjem in s svojo usodo, bodi srečna, pazi na svetle strani življenja, ne na temne, in tvoj celotni življenjski nazor bo postal kljub začasnemu nerazpoloženju optimističen. Če ostaneš dub mlad in miren, bosta tudi obraz in telo ostala mlada.

Priporočati moram tudi umetna lepota in študij prehrane, higieno in vaje za pridobitev trajne mladosti. Nihče ne ljubi topega pogleda brezbarvnih ustnic ali svetlečega se nosu; nobena ženska ne bo podcenjevala vrednosti stroge diete in telovadbe. Toda to še ni vse. Če se slepo zaneš na lepota in mehanično izpolnjuješ

Aristide Briand

38. III. 1862 — 7. III. 1932

H. de Balzac: Contes drolatiques

V plazu letošnjih literarnih stoletnic opaziš Balzacovega Župnika iz Toursa in njegove Šegave povesti, ki so izšle v mesecu sušcu ob tristoletnici Rabelaisovega romana Gargantua et Pantagruel. Že *Physiologie du Mariage* in *Peau de Chagrin* sta poprej izzvala očitek nenravnosti, tem bolj pa seveda te »okrogle« prirovedke, v katerih se Balzac razodeva močno soroden nemišljivemu Rabelaisu: kakor je ta v domišljijško obliko zajel vso vedo svojega časa, tako je oni skušal zgostiti vso svojo dobo v preroško Človeško komedijo. Kakor Molière sta oba ta velikana čista zastopnika starega francoskega plemena, nepripravnega za metafiziko, željnega dejanj, vedrega in voljnega debelih šal. Balzac ljubi življenje, gmotno in duhovno. Življenje, kakršno je Bog ustvaril v svoji modrosti, mu je lepo, zdravo, plodno.

Detinsko se je postavil sredi širne prirode, v vseobčo skladnost, in se vprašal: zakaj naj človeštvo edino nosi pečat prepalosti zbog izvirnega greha? Zakaj naj bi ta pantagruelist imel za sramotno grdobno normalno vršenje čina, ki mu je namen večna rast plemena? »Poskusimo«, pravi Maurice du Bos v *Figaru* 16. I. 32., »kadar odpiramo Gargantuo ali *Contes drolatiques*, navzeti si enako ubranost: pri tej priči bo neznanska nespodobnost obeh knjig izgubila ves dvoumni značaj. Rabelaisova nesnaga kakor Balzacove razuzdane besede nam bodo izvabile tisti široki, zvočni in zdravi smeh, ki je v ostrem nasprotju z licemerskim nasmihanjem, skrivnim mežikanjem in grehotnim namigavanjem, kakršno vzbujajo prikriti kvante iz 18. stol. ali novejših časov.«

Iz previdnosti je Rabelais moral skriti svojo znanost in drzno modrost v prijetno in prikupno vnanost. Te kosmate domislice, ki niso plašile njegovih sodobnikov niti sodobnic, so razorožile vse tiste ljudi, ki bi se bili z naslodo gledi ob njegovi grmadi.

Pa Balzac, tenkoumni pravoslovec in globoki dušeslovec, je v teh despotično, nebotično poltenih povestih pokazal zdrav nagon: zavl jih je v govorico 16. stoletja. Prvič je s tem pridobil izvrsten pripomoček za ritmično razgibane, žive, slastne stavke, za svoj siloviti razmah, drugič pa odpodil od svoje knjige vso

HONORÉ DE BALZAC

tisto množico, ki nima z njo nobenega posla. »Nikar je ne dajajte devicam, ako jih je še kaj, saj ta knjiga bi se vnela.« Mojster Honoré je z njo sestavil zbirko brez primere, zbirko, ki v nasprotju z Rabelaisom pozna tudi nežnost in otožnost.

Rabelais je umrl po veliki kugi 1553. Po golem naključju je po Parizu razsajala kolera ob koncu zime 1832. Balzac je bil s svojo prvo deseterico norčavih povesti tolažnik ob tem zoprnem času kakor Boccaccio s svojim *Dekameronom* Florentincem ob velikem pomoru 1. 1348. Čez 7 mesecev je bilo treba že druge izdaje. Od sto nameravanih povesti je Balzac oinavil le 30. Odlomke in osnutke IV. deseterico je Marcel Coulon dal na svetlo 1. 1926. Celotni ponatisk z Métivetovimi slikami se je dovršil 1927. Pisec teh vrstic ima v rokopisu poslovenjene prve tri snopiče. Iz njih je doslej priobčil Liublianski Zvon 1924 Lepo Importi in. P.??led 1927-28 pa Odrezano lice> V naslednjem pa

podajem najkrajšo in najnedolžnejšo storijo, ki ni brez podobnosti z nekim dovtipom v Danilovih Spominih.

Otročja preproščina

Naj me kavsne naš kokot, ki se baha z dvojno rdečo rožo, naj me brcne moje miljenke črna papirica z rožasto podlako! Naj me pobodejo vsi rogovi dvonogih jarcev — i' so mi čr., vse dragi — in naj me obseni krepost njihovih presvetih nedotakljivih zakonskih polovic, ako se lažem:

Niti proslule davorije in biline božanstva „xih pevca“, niti najlepša godba, niti ponosni gradovi, niti sočne slike ali zanositni kipi in sohe iz marmorja, tudi ne jadrni in veselnice na Sinju morju niso višek krasote, ki jo proizvaja človek; najlepše so deca. To pa vse dotle, dokler ostanejo deca. Kajti po desetem letu postanejo mož in žena, taki tumpci in „impci“ akor odrasli, se nalezajo pameti, in so, bore mili! komaj še toliko vredni, kolikor se je potrošilo zanje! Najhujši so še najgorši. Opazujte katerikrat drobljančke, kako se ljubeznivo igrajo z vsem, kar jim nride v roke, s črevlji, posebno s pošvedranimi, z orodjem, ki si ga vzemó s police; opazujte, kako puščajo vnemar, česar se naveličajo, in kako vreščé po tem, kar se jim je zahotelo, kako hitro zavohajo sladčice in sadje, kako hrustajo pecivo in so venomer pripravljeni na smeh, brž ko so jim pognali prvi zobki. Oriazuje jih, pa mi pritrdite, da so dražestni. Cvet in šad so hkrati, sad ljubezni in cvet života. Nič ni sveteljšega in slastnejšega nad njihov domislice in njih izražanje, dokler se niso nalezli tuje učenosti in se onesnažili v kaloburnici žitka in bitka. Najprisrčnejša duhovna milota je pri njih doma. To je tako resnica, kakor je volk večji ko lisica, ali če hočete: kakor ima govedo dvojno prebavilo. Kedaj se more odrasli enačiti z otročičem v milini? O svetem Nikoli! Mrvica pameti bolj ali manj kviri prostodušnost pri starih, otroška preproščina pa je vsekdar iskrena, pristna, nepopačena kakor mati narava. To razvidite iz naslednjega.

Kraljica Katarina je bila tedaj še naslednica prestola, in da bi se prikupila svojemu svekru, kralju, ki mu je uže trda predla, mu je včasih podarila kako laško sliko, dobro vedoč, kako so mu take stvari pri srcu, saj so mu bili nrijatelji gospodje Rafael Urbinski, Primatice in veliki Leonardo pl. Vinci, katerim je poklanjal znatne vsote. In ta-

ko je bila od svoje družine, ki je imela v posesti cvet teh umotvorov, ker je njen oče vojvoda Medici takrat, gospodoval v Toskani, prekrasno podobo, ki jo je naslikal beneški mojster, po imenu Tiziano, dvorni obraznik cesarosti Karla, kateri ga je visoko čislal. Na tem platnu sta bila upodobljena Adam in Eva, kakor ju je Bog ustvaril v raju, v naravni velikosti in v noši svoje dobe, o čemer ni dvoma, saj sta bila oblečena v svojo nedolžnost in odeta z božjim blagougodjem, kar je prav težko posnemati, posebnost z barvami in šarotami, v katerih pa se je odlikoval imenovani mojster Tician. To sliko so obesili v sobo nebojlenega kralja. Kralj je uže takrat kruto trpinčila bolezen, za katero je kasneje umrl. Po smrti dvoru se je mnogo govorilo o tej sliki, take da bi bil vrljko rad videl. Nikomur se pa ta želja ni uresničila, dokler je živel kralj, ki je podobo hranil ves čas v svoji spalnici.

Neki dan je naslednica prestola prinesla h kralju svojega sinka Franca in drobceno Marjetico, ki sta baš pričelnjala, kakor otroci njunih let, klepetati o vsem, kar jima je prihajalo na pamet. Tu pa tam sta kaj ulovila, kadar je nanesel pomenek na rečeno slikarstvo, in sta nadlegovala mamico, naj jima jo pokaže. Ker pa sta postala uže večkrat udobrovoljila nadložnega kralja, jima je mati uslišala prošnjo ter ju odvedla tja.

»Videti sta hotela Adama in Evo, ki sta bila naša prva starša«, je rekla. »Tu sta.«

Nato je pustila oba otroka, ki sta debelo gledala, pred slikarstvo mojstra Ticianja in se usedla k vzglavju bolnega kralja, čigar obličje se je razvedrilo pri pogledu na vnuka.

»Ti«, je iznregovoril desetletni Franeej in potegnil Marjetko za rokav, »kateri je Adam?«

»Kako si neumen«, se je odrezala deklica, »Faj bi morala biti oblečena, da bi se mogla razložiti.«

Ta odgovor je prerâmeno razveselil kralja in gospa Katarina je poročala o njem v nekem pismu v Florenco. Ker ga dosihčas ni še nobeden učenjak sprail na svetlo, naj stoji nalik redkemu cvetu tiho v kotičku mojih Povesti, čeprav ima bore malo skunne a z njimi in se ne da iz njega povzeti drugi nauk kakor ta, da moramo pridno skrbeti za porode, če hočemo večkrat čuti kako čedno besedo iz detinjih ust.

A. D.

Vampirji in vampirski procesi

(Nadaljevanje)

ampir je v splošnem resen in čmeren. Najrajše živi sam zase. Vendar se vampirji večkrat zberejo na pokopališčih in se pogovarjajo — sedeč na grobovih — o svojih stanovskih zadevah. Včasih imajo celo »misel za zdrav, četudi robot humor. Tako se zabavajo n. pr. s tem, da mečejo ponoči svoje zaspane človeške znanke in prijatelje iz postelj, jih polivajo z vodo itd.

Izjemoma postane vampir celo — če smemo tako reči — vreden član človeške družbe. Zgodi se namreč, da pride za par ur ali dni domov »na dopust«, kjer opravlja v svoji običajni človeški postavi razna domača dela kakor napaja živino, čisti konje i. dr. Pogovarja se celo z domačini in sosedi kakor živ človek. Če ga pa kdo ujezi, meče krtače in druge predmete. Svoji ženi ne stori nič zlega, posebno če je mlada in lepa. Nasprotno: večkrat se mu zbudi stara ljubezen in zaplodi otroka, ki pa (pri Srbih) nima kosti.

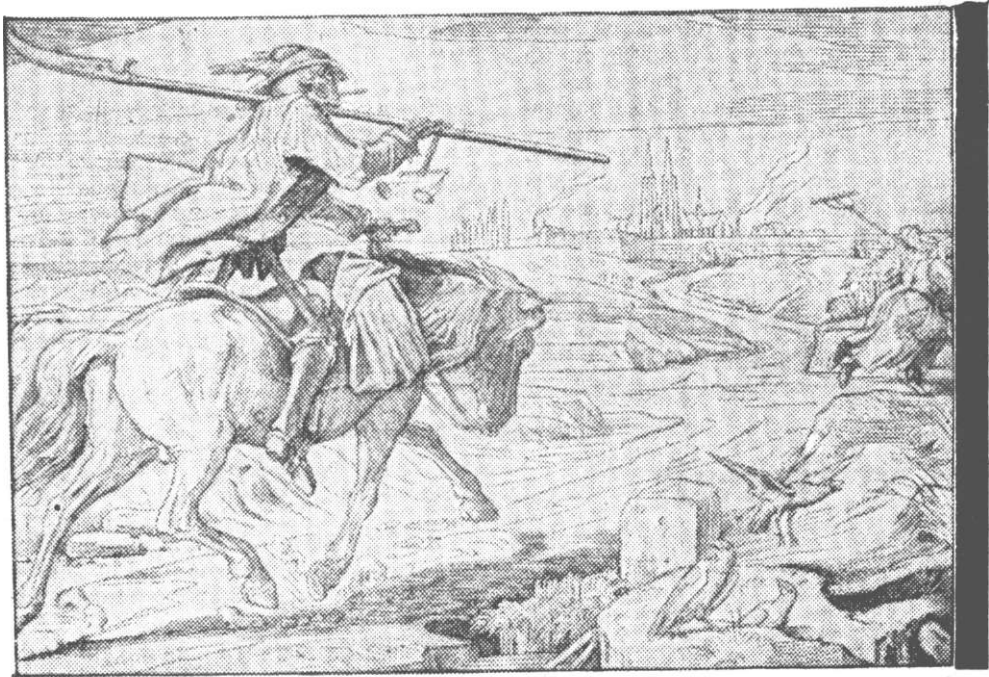
Sredstva zoper vampirstvo so bila številna in raznovrstna. Vsak narod, vsaka pokrajina in skoraj vsak kraj je imel svoje specialiste v boju proti ogabnim in nevarnim pošastim. Razlikujemo lahko očuvalna sredstva, ki naj preprečijo povampirjenje in sredstva, ki naj omeje ali popolnoma uničijo škodljivo moč vampirjev.

Za človeka, kateremu je bilo vampirstvo prirojeno, katerega so starši ali duhovniki prokleli itd. ni bilo tolažbe in rešitve. Ta ni bil ustvarjen po božji podobi, ni bil brat — človek in zanj ni umrl Odrešenik. Tak nesrečnej je bil že od nekdaj na veke izobčen in pogubljen. Njegova neizbežna usoda je bila, da je postal po smrti oduren vampir, pa naj si je še tako prizadeval, da bi bil vzgleden človek in dober kristjan. Zdravila je poznala »vampirski veda« le za tiste, katerim je pil vampir kri ali ki so uživali meso živali, ki jo je vampir sesal. Ti so se mogli rešiti strašne usode, ki jim je pretila po smrti s tem, da so si namazali telo (predvsem ujednine) z zemljo iz vampirjevega groba, posebno če je bila prepojena z izbljuvavo krvi. Drugod — n. pr. v Nemčiji — so priporočali, da je zaužil tak kandidat vampir-

ske zemljo, kakršna je bila ali pomešano z žganjem oziroma spečeno v kruhu. Dobro je bilo tudi, če je prejel zakramente, se postil, molil itd.

Važnejša in silnejša so bila sredstva, s katerimi so se skušali ljudje ubraniti vampirjev, če so se bali, da se bo kak mrlič povampiril n. pr. ker je pokojni izvršil samomor, ker je bil izobčen iz cerkve itd., so mu položili na glavo in noge ali na grob težke kamne, da ni mogel vstati. Romuni so zasadili ob gomili grm, da se je mrtvec ujel, če je zapustil svoj dom. Pod brado so mu položili trepetlikovo vejico s tremi križi, grob pa pokadili, da so tako prepočili hudobne duhove. Drugod so skrbeli sorodniki in prijatelji za to, da je imel mrlič kaj grizti ali da se je zabaval in pozabil tako na svoje grozno poslanstvo. Pri nas in v Nemčiji so mu položili pod jezik novce (krajcar, groš, desetico oz. pfenig), žebelj ali kamenček. Srbi so mu dali v usta kos kruha ali česnj, drugod pa mak. Te stvari je vampir žvečil in potolažil lakoto. Večkrat so mu dali v krsto možno novcev ali zrnja, da je prešteval komad za komadom in si tako preganjal dolgčas. Koristno je bilo tudi, če so mu podarili par starih nogavic, ribiške mreže in druge pletenine. Mrlič se je namreč zabaval s tem, da je spuščal zanke, trgal niti itd. Telesne in duševne potrebe vampirja so bile torej dokaj skromne.

Ta sredstva pa niso bila vselej zanesljiva; kajti vampir se je kmalu naveličal te hrane in tega »duševnega« razvedrila. Potrebne so bile torej še druge metode, da so branili ljudje sebe in imovino pred nepovabljenim nočnim gostom. V to svrho so služili razni talismani in amuleti, skrivnostni izreki in besede ter čarobna znamenja kakor tetragrami, pentagrami (**.7***), Salamonovi ključi, morske tace itd. Če pa je prišel vampir kljub temu v hišo, so (Poljaki) ugotovili to najlažje, da so potresli na tla sol; kajti tu je pustil nočni obiskovalec svoje sledove. V takih primerih so priporočali mnogo sredstev. Le kot primere navajam naslednje: Na tleh so narisali krog. Ko je prišel Vedomec (vampir) v hišo in zagledal krog, se je spremenil v miš in tekkel v krogu tolike

Alfred Rethel: TUDI SMRTNI PLES II

časa, da se je upehal in odšel. Na Goriškem panajo Moro (vampirja) tako: vzamejo tigičko, jo napolnijo s sečjo, jo zamaše in obesijo nad ogenj v dimnik. Dokler je tigička nad ognjem, ne more Mora (vampir) v hišo oziroma, če je že notri, ven. Najbolje je pa, da napadeni nabije vampirja z gorjačo ali metlo. Svinje varujejo na Primorskem tako, da jih pokrijejo z vrečami in namažejo cecke s smrklijem. Uspešno sredstvo je tudi, da polože v korito ogledalo. Ko se Mora (vampir) v njem zagleda, se prestraši, ker je tako grda in zbeži. Na Češkem so se morali kmetje često odkupiti; dovoliti so morali namreč vampirju, da je zadušil najlepšo kravo ali konja.

Najradikalnejše in najzanesljivejše sredstvo pa je bilo, da so vampirja na pokopališču izkopali in usmrtili. Seveda ni bilo vedno lahko ugotoviti, v katerem grobu se nahaja. Srbi so se v to svrhu posluževali črnega žrebca z lisami. Tak žrebec ne more namreč prestopiti vampirjevega groba. Drugi znaki so bili n. pr., da je bil grob sveže nasut, da je bila zemlja prepojena z izbljuvane krvijo itd. Ko pa nastopili take nesreče, mah

disi od zadnjice do glave, bodisi skozi srce ali trebuh. Pri tej proceduri se je vampir zvijal in glasno rjovel. Včasih pa si je kol kar sam izruval in zasmehoval svoje sovražnike. Romuni so mu nato zabili žebelj v čelo in ga namazali z mastjo svinje, zaklane na dan pred Božičem. Drugod so mu razbili glavo z lopato ali jo odsekali s srpom. Pri tem se je slišal često votel glas podoben ječanju. Brizgala je tudi kri, kar je bilo posebno nevarno. Kajti vsi ljudje, ki so stali na oni strani groba, kamor je bruhnila vampirjeva kri, so morali v kratkem umreti. Odsekano glavo so položili med noge ali pod pazduho. Večkrat so nasuli zemljo med truplo in glavo. Drugod so vampirja položili na obraz in mu zamašili usta z zemljo. Nato so grob zopet zasuli. Duhovnik (pop) je opravil molitve in pokadil grob.

Kljub tej proceduri so prihajali posamezni trdovratni vampirji še vedno iz grobov in uganjali svoje stare hudobije. Edino povsem zanesljivo sredstvo je bilo, da so vampirja sežgali, prah pa zakopali ali vrgli v tekočo vodo oziroma ga izročili vetru. Kajti samo plamen je mogel grobno telo popolnoma očistiti in

polnjujejo še neštete druge odurno-fantastične predstave kakor, da se boje vampirji križa, cerkve in ognja, da jih pečejo solze žalujočih, ki padejo nanje, da jezdi po pošastne živali, da se bojujejo s šentjanževci, itd. Skratka: vampirstvo vsebuje vse, kar si je mogla izmisliti najbolj perverzna človeška ali bolje satanska domišljija. Kako drugačne so ostale bajke in pripovedke o naši posmrtni usodi! V njih se izraža globoko četudi morda naivno versko prepričanje in neutešno hrepenenje človeštva po popolnosti, stalni sreči, pravici, resnici, lepoti, dobroti in ljubezni, v njih živi resnična in večna poezija, ki je ogrevala in

tolažila nešteto milijonov src in navduševala tisoče pesnikov, glasbenikov, slikarjev in drugih umetnikov, da so ustvarili nesmrtna dela in iz njih so črpali kakor iz božjega razodetja znanje in ideje nešteti znanstveniki kakor bogoslovci, modroslovci, dušeslovci itd. Vse to je vampirstvu popolnoma tuje. Ta vera je absolutni materializem brez duše in idej, popolno zanikanje človeškega dostojanstva, izraz najnižjih živalskih instinktov in nelogična do skrajnosti. (Vampir je telesno živ in mrtev obenem!). Zato je vampirstvo tako strašno in ogabno.

(Dalje)

Sol in življenje

Vsaka žival preživlja v teku svojega razvoja od jajčeca do •doraslega bitja vse razvojne stopnje svoje zvrsti od pradednih časov sem. Tudi človeški ambrio nam kaže v določenih stadijih plavuti, rep, škrge — dokaz, da so živali bitja, iz katerih smo se razvili, v davni preteklosti v morju. Celo dorašel človek hrani spomine na te čase.

Od takrat je človek z vsemi živimi bitji na suhem in v vodi v pravem pomenu besede v krvnem sorodstvu. Sicer kri raznih zvrsti po svoji sestavi ni enaka; že oblika in število krvnih telesc kaže velike razlike. Primerjajoč sestavo sokrvice z ozirom na mineralne soli, katere vsebuje, pa pridemo do presenetljivih „rezultatov. Bodisi, da preiskujemo človeško, ptič" je ali pa ribjo kri, po vsod je razmerja natrijevih, kalijevih, kalcijevih in magnezijevih soli skoraj isto. Po drugi strani pa je procentualno razmerje beljakovin v krvi in soli v tkivu kaj različno. Množinsko razmerje soli v krvi pa se obenem presenetljivo ujema s sestavo morske vode, tako da si ne moremo teh dejstev razlagati samo kot golo naključje! Sicer vsebuje dandanašnja morska voda več magnezijevih in natrijevih soli — kaj pa vo" da davnih časov?

Iz starejših geoloških dob nimamo nikakih živalskih ostankov. Edina •razlaga, ki se nam zdi verjetna je ta, da se je razvijalo življenje v teh globah izključno v morju. V teku razvoja so se jele kolonije celic, ki so bila obda-

ne okoli in okoli od vode, organizirati, ustvarile so si telesne votline in nehoti privzele morskovo vodo za telesno tekočino.

Kasneje je ustvaril organizem krvni sistem in prvotna telesna tekočina — morska voda — je prevzela vlogo krvi. Kljub velikanskim izpremembam v teku razvoja pa je ohranila kri do danes isto razmerje in množino soli, kakor jih je privzela iz morske vode in kljub dalekoežni diferenci" aciji zvrsti skozi milijone let je ostalo to razmerje pri živalih na suhem in v vodi isto — da celo — morska voda se je izpremenila. Od takratnih časov je namreč morska voda zaradi stalnega dotoka vode, ki neprestano raztapljajo in odnašajo v morje kamenine, postala bolj slana — ali bolje rečeno, danes vsebuje večji odstotek soli, kakor nekdanj. Razmerje pa je ostalo — izvzemši magnezijeve soli — isto. Če" sovni prirastek posameznih soli pa se da približno izračunati in pokazalo se je, da je imelo morje v dobi kambrija isto sestavo z ozirom na mineralne soli, kakor jo ima danes kri!

Po drugi strani si lahko razlagamo, zakaj nam manjkajo baš iz te dobe okamenine. Sele po preteku te periode so jele živeti živali na suhem in od takrat datirajo obenem najstarejše živalske okamenine.

Prav tako kakor kri — ki je obdržala brez ozira na daljnji razvoj zvrsti konstantno razmerje in sestavo mineralnih soli — se bojuje vsak organizem trdovratno proti prevešku ali po-

manjkanju raznih soli. Če vsebuje hrana n. pr. preveč kalijevih in premalo natrijevih soli — ponajveč se dogaja to pri organizmih, ki se hranijo izključno z rastlinami — si skuša poiskati žival manjkajoče kjs drugje. Lovci in pastirji dobro vedo, kako rada »liže« divjad in živina sol.

Tudi človek mora dodajati hrani določene množine soli, da si ohrani ravnotežje soli v krvi. Pomanjkanje soli v organizmu se javlja v težkih obolenjih.

Neki francoski statistik navaja, da je poraba soli na dež sli trikrat večja, kakor v mestih in to zaradi tega, ker se konzumira v mestih mnogo več mesa. Meso pa vsebuje organizmu po"trebne soli v idealnem razmerju.

Preskrba s soljo je bila v prejšnjih časih, ko prometna sredstva še niso bila tako razširjena in popolna, za mnogotere narode težak problem. Posebno za narode, ki so živeli daleč od morja in niso imeli rudnikov za sol. Še pred leti je bilo 'nekaj osrednje afriških plemen, ki so živela veči :1 od rastlinske hrane, v stiski zaradi pomanjkanja soli. Skušali so nadoire-

stiti sol z rastlinskim pepelom, ker pa vsebuje ta veči del kalijeve soli, so prišli z dežja pod kap. Zahteva organizma po natrijevem kloridu — kuhinjski soli, je postala še hujša.

Zato ni čudno, da je služila ta tako iskana snov primitivnim narodom kot denarna enota. V Abesniji in Tibetu so imele nekatere pokrajine še do ne"davna solno valuto. Rimski vojaki so dobivali del plače v soli; pozneje so jim izplačali to v denarju in nazvali doiklado salarium.

Pri nomadskih narodih je bila uporaba soli neznana, ker so živeli izključno od živalske hrane, ki vsebuje — kakor že povedano — soli v zadostni množini. Šele po stalni naselitvi je postala uporaba soli splošna. Pri poljedelskih narodih je veljala sol kot dar bogov. Tujca so sprejemali s kruhom tudi »dar božji« — in soljo. Navada se je ohranila, posebno pri Slovanih še do dan danes.

Za nas, ljudi novega veka je postala sol začimba, ki ne sme manjkati še na tako siromašni mizi. Neizmerni zakla"di soli so nam na razpolago in nobenih vojn ni zanjo, kakor v starih časih. M. B.

Diplomat in učenjak

To je John Dineley Prince, minister Zedinjenih držav v Beogradu. Ko je 1925 nastopil svojo službo (poroča l' Europe Nouvelle 20. II. 32), so se vsi čudili njegovemu brezhibnemu znanju srbohrvaščine ... Tovariš dr. B. mi je pred tedni pokazal tudi Prince-ovo slovensko pismo s pripomnjo, da precej dobro obvlada našo materinščino. Zna pa tudi ruski, poljski, čes* i, bolgarski, danski, turški, arabski, da ne omenim diplomatskih govoric: francoski, Hemški, španski, italijp-^ki. Neki angleški dnevnik je svoj čas priobčil naslednjo zabavno prigodo. Minister Prinae se je podil v svojem avtomobilu skozi pokrajino, koder je dosti ciganov. In glej, ne daleč od ceste zapazi taborišče teh nemirnih ahasverovičev. Ustavi in stopi k njim, da se pomeni z njimi v njihovi rodni govorici. Pred slovesom pa vpraša načelnika: »Kaj mislite, odkod sem jaz?« Brez uspeha ugibljejo. Nazadnje jim razodene, da je Jenkij, minister USA. »Tega pa že ne verjamemo«, se odreže ciganski poglavar, ti si naš človek, sicer ne bi znal tako dobro po naše. Opomogel si si, pa bi nas rad zatajil.« Odlični orient?' ki ovlada v celoti 20 jezikov ter ga bomo prištevali med najboljše lingviste (kralj Mitridat, kardinal MPTZO-fanti, kanonik Guignon, dr. šercl, diplomat Krebs, dr. Schlitz itd.), je nedavno

predaval o koranu. Vrhu tega zлага napeve. Jugoslovenske vojaške godbe so spreje'e v svoj repertoar koračnico, ki jo je uglasbil on. Slednjič je prevzel častno predsedstvo v odboru za izvolitev miss Jugoslavije.

Nitsche: Nemška kmetija (lesorez)

Iz slovanske Lužice

Izid svetovne vojne je bil za slovanstvo razmeroma ugoden, dasi so znatni deli posameznih slovanskih narodov ostali pod tujo ob astjo, deloma le izpremenili gospodarja ali pa celo na novo prišli pod tujčevo oblast. Pri tem je razumljivo, da so zapadni Slovani pri krojenju novega evropskega zemljevida izšli zelo neugodno in da so si od njih le Cehoslovaki znali obdržati celotno svoje narodno ozemlje kot temelj nove samostojnosti. Slovenci smo izgubili važne dele strnjenega narodnega ozemlja na severu, zapadu in jugu, Hrvatje so prišli ob lep del jadranskega Primerja, Srbi pa v Banatu in v Makedoniji niso dosegli svojih narodnostnih meja. Rusi so izgubili v Bukovini in Besarabiji lep del svojega ozemlja, Poljakov pa je mnogo ostalo v Vzhodni Pruski in v Spodnji Sleziji.

Prav nič izpremembe pa veliki prevrat ni prinesel najmanjšemu slovan-skemu narodu Lužiškim Srbom. Prej ko slej je ta narodič obsojen na medlo životarjenje kot majhen narodnostni občič v velikem nemškem morju, užij vajoč le neznatne pravice, ki jih je večinski narod dolžan svojim manjšinam. Da ta zaščita ni izvedena tako, kakor bi morala biti, nam dokazuje dejstvo, da je nemška uradna statistika naštela Lužiških Srbov le še dobrih 50.000, dasi je njihovo število pred vojno dosegalo skoraj dvakratno višino tega števila.

Pred tisoč leti je bilo ozemlje Lužice daleko obširnejše nego je današnja nemška pokrajina Gornje in Dolnje Lužice. Bilo je seveda popolnoma srbsko in se je razprostiralo med Salo in Bobro ter med Havolo in Češkim Rudogorjem. Lužiški Srbi so bili tedaj še del strnjene slovanske naselitve in so se samo na zapadu stikali z nemškimi plemeni. Napredujoča germanizacija, ki je zalivala slovanske pokrajine ob Labi in Odri, je iz Lužice v teku stoletij napravila popolnoma osamljen jezikovni otok. Da se je slovanski živelj ohranil do današnjega dne globoko v strnjenem nemškem ozemlju in v neposredni bližini tujih kulturnih in političnih središč, je v prvi vrsti zasluga silni pasivni odpornosti slovanskih plemen, v veliki meri pa seveda tudi okoliščini, da sta bili obe Lužici od srede

Katoliški par iz Kulova: nevesta nosi značilno poročno avbo, ženin pa je v salonski suknji in s cilindrom

14. do srede 17. stoletja združeni z želami češke krone, kar je zaustavljalo napredek ponamčevanja. V dobi husitskih bojev je bila skoroda celo vzpostavljena narodnostna zveza s Cehi in še danes je češki narod edini zaščitnik te slovanske veje, ki se je do danes znala ubraniti popolne nemške poplave.

Potujčevanje je znatno pospeševala tudi upravna razdelitev, kajti Lužičani so spadali skoraj po dveh enakih delih na sasko in prusko področje. Slednje je bilo upravno razcepljeno še na brniboirsko in gornje šlezijško; ta upravna razdelitev velja še danes. Po veri so Lužičani evangeliki, ena desetina pa jih je katolikov, ki so vsi v kraljestvu saskem. Saska uprava tudi ni bila nikoli tako silno protisrbska, kakor pruska, ki je na vseh vzhodnih mejah vodila ogorčen boj proti Poljakom in je v svoj germanizacijski načrt spravila tudi pruske Lužičane.

Središče srbskega narodnega in kulturnega življenja je mesto Budišin, kjer že od 1847 deluje Mačica serbska in izdaja svoje glasilo. Začetki srbskega slovstva padajo v dobo reformacije in so Lužičani dobili prvo svojo knjigo že 1548. Bil je to novi testament, ki ga je prevedel Miklavuž Jakubica. Odslej

se je srbsko slo.vstvo omejevalo le na izdajo nabožnih knjig, v novejšem času pa so nastopili tudi posvetni pisci in pesniki, od katerih so najznamenitejši Zejler, Smoler, Horaik in Muka. Tudi Cehi so se že davno bavili s študijem Južiskega jezika in naroda, obenem pa vedno dejansko podpirajo narodno probudo v Lužici.

Jezik Lužičanov se deli v severno in južno narečje, od katerih je prvo bližje poljščini, drugo pa češčini, tako da tvori srbsčina nekakšen prehod med obema jezikoma. Največja značilnost Lužičanov je njih velika ljubezen do narodne pesmi, narodne noše in do narodnih plesov. Smoler je bral več ko 450 večjih narodnih pesnitev, ki imajo vse tudi svoje najpeve, MMca pa je zbirko pomnožil za kakih 200 nadaljnjih pesmi in istatoMko inačic. Iz teh pesmi doni čudovita mehkoba in zvočnost srbskega jezika ter prekipavajo-

Ljubek velikonočni običaj: starejši spuščajo pirhe po bregu, mladina pa jih prestreza. Običaj je ohranjen še v okolici mesta Budišina

ča življenjska radost veselega Sodstva. Mnogo pesmi je zelo starih in imajo svoj izvor nedvomno v najstarejših slovanskih časih. Znamenita je posebno pesem o ptičji svatbi. Pojo jo navadno na svatbah; ima 24 kitic, v katerih se 34 različnim pticam daje posebna vloga na ptičji svatbi, katere glavni »osebi« sta vran in sraka kot ženin in nevesta.

Poroke, botrinje, proščinja in druge pomembnejše prilike v življenju praznuje veseli Lužičan vedno med velikimi slavnostmi, ki so polne čisto svojih običajev in ki se vrše med petjem in plesom. Pravo narodno življenje pa je možno opazovati na kmetih od oktobra do pepelnice, ko je čas preje. »PFaza« je v teh zimskih mesecih središče veselja in zabave za staro in mlado.

Srbski, češki in nemški folkloristi so do najmanjših podrobnosti opisali šege in navade, vraže in bajke Lužičanov in iz teh opisov je možno zaključiti, da se je vse staro ohranilo v nenavadno čisti obliki, kakor malo kje drugod, osobito ne v neposredni sosesčini velikih mest. Narod je globoko konservativen in kakor se drži starih običajev, tako se oklepa z ljubeznijo tudi svojega jezika in svoje narodnosti. Mesta — glavni središči sta Budišin in Hotjebuž — so sicer. ponemčena, zato pa se kmečki kraji dobro drže, osobito tam, kjer ni industrije, ki je največji raznarodovalni element. Vendar v samem Budišinu srbski napisi niso redki.

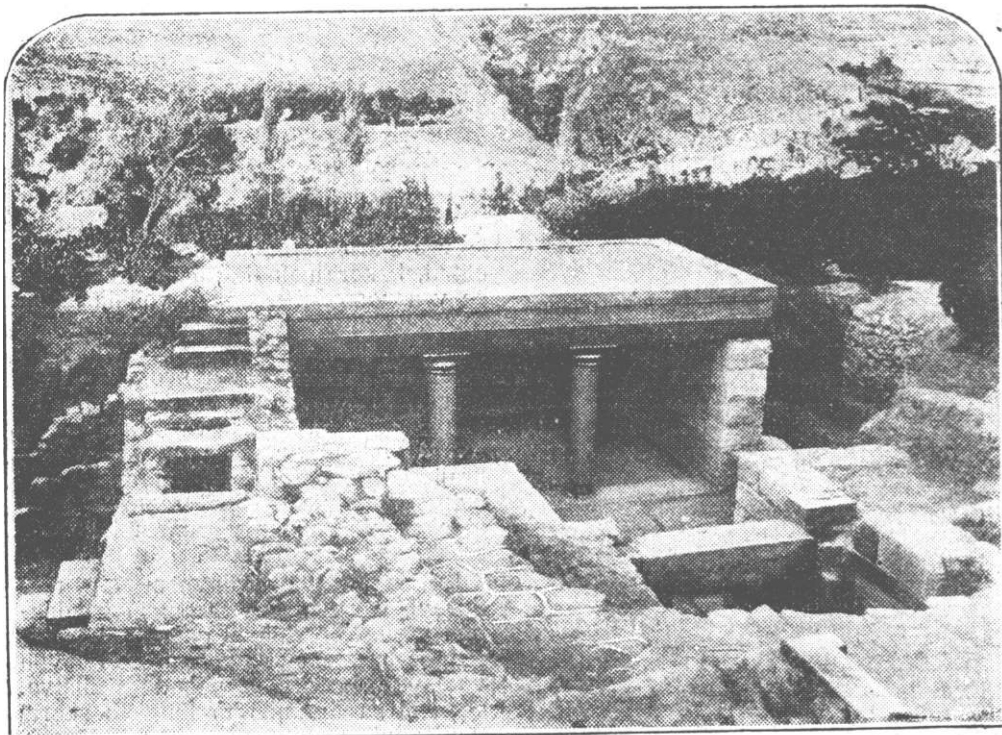
Lužicam žive v glavnem ob reki Sprevi, v nje močvirskem in gozdnatem pasu, Neprehodno ozemlje, v katerem je mestoma mogoč promet le po vodi, je zaviralo pohod nemštva, obenem pa ohranilo to ljudstvo skoraj v njegovi prvotnosti. Srbski domovi so grajeni večinoma iz lesa, to tudi v predelih, kjer je gozd redek in les drag. V notranjosti pušča Lužičan les vedno neprebeljen in nepreslikan ter ima posebno veselje nad njegovo prirodno barvo. Zato pa je njegova narodna neša tem sliikovitejša. Pri moških je prevladala moderna doba, osobito v Dolnji Lužici, ženske pa so si ohranile staro nošo, kar pa velja le za Gornjo Lužico. Ker pa ima skoraj vsaka sretnja svojo posebno žensko nošo, je težko določiti temeljne poteze lužiške narodne noše. Pestrobarna je in okrašena z množico raznobarnih trakov ter obšita z biseri, koravdami in novcu R. K.

Grobnica kretskih kraljev

Moderno proučevanje zgodovine prastarih narodov evropskega jugovzhoda je odkrilo silno visoko stopnjo omike, ki je cvetela 2000 let pred našim štetjem na otoku Kreti in ki je oplodila vse sredozemske narode ter je bila naravnost izhodišče vse kasnejše mikenske in klasične grške omike. Izkazalo se je pri tem, da niso Feničani oni, ki so izumili pisavo, niti da ta izvira iz maloazijske

in gost se je oparil ter umrl. Podaniki so pokopali kraljevo truplo v podzemeljski kripti, nad katero je altar, posvečen boginji Afrodit, pramateri prirode.

Minojev dvorec, izkopen v Knosu, je imel značaj svetišča in zasebnega bivališča. Vladarji, ki so živeli v njem, so bili kralji in najvišji svečeniki svojega ljudstva. Bilo je pričakovati, da bodo sčasoma odkriti tudi grobovi teh vladarjev, vendar se do najnovejšega ča-

Karije, marveč da je ta Velevažni izum nastal na Kreti. V arhivih kraljeve palače Minojeve na Kaosii so učenjaki odkrili¹ okoli 1000 glinastih, ploščic popisanih s črtastimi črkami razmeroma zelo razvitega načina pisave.

Dognali so tudi ozko zvezo med starogrško mitologijo in kretsko omiko, ko so v svetišču Apolona v Delfih našli posvečeno posodo, natanko tako, kakršne so odkrili v zakladnici kralja Minoja. Legenda pripoveduje, da je zadnji kralj Minojeve vladarske hiše poginil zaradi izdajstva sicilskega kralja Kokala, h kateremu se je bil zatekel na zasledovanju Dsdala. Kokal mu je dal napolniti kad v kopeli z vrelo vodo

sa ta nada ni izpolnila. Edini grob, ki je dal sklepati na kraljevsko pokojišče, je bil izkopani grob v Izopati. Bil je blizu palače in so ga učenjaki smatrali za grob kretskega kraljeviča Idomenaja, ki ga Homer omenja med oblegovanjem Troje.

Angleškemu raziskovalcu Arturju Ėwansu pa se je nedavno po golem nakučju posrečilo odkriti pokopališče kretskih vladarjev. Opazil je pri nekem dečku igračo, v kateri je spoznal pečatni prstan starih kraljev. V prstan iz masivnega zlata je bil izrezan prizor, predstavljajoč Afrodito v altanju na Visoki skali. Deček je našel dragocenost v bližnjem vinogradu in Ėwans je začel

kopati na dotičnem mestu. Najprej je naletel na razne manjše grobove, ki so bili pa oropani. Pri nadaljnjem izkopavanju pa je odkril majhno svetišče z dvoriščem, odkoder je držal vhod v podzemsko grobnico. Nje strop podpirata dva močna stebra, na obeh straneh pa so sledovi stopnic, vodečih v gornje nadstropje; od tega danes ni ostalo ničesar več. Ob zadnji steni kripe je izsekani vhod v pravo grobnico, ki je tako skrita v vseharmu v živo skalo.

V grobnici so zopet vsekane niše za posamezne rakve, žal, pa je tudi ta grobnica v davnih časih bila oropana, tako da ne vsebuje niti najmanjših pred-

metov zgodovinske ali umetniške vrednosti. Usoda prastarih grobov je skoraj povsod enaka: večni mir pokojnikov je neljubo motila razbojniška roka.

Vrhu tega je svetišče trpelo od potresa in že tedaj ni bilo več obnovljeno v svoji prvotni obliki. Ob koncu kretske dobe pa so grobnico in svetišče gotovo opustili, ker je dežela trpela pred neredi in brezvladjem. Nastopili so novi priseljenci, ki niso spoštovali stare kulture in njenih del, tako da je slednje polagoma zakrila zemlja. Po 3000 letih se je Ewans spravil na beli dan grobnico slavnih kretskih kraljev Minojeve hiše.

Dr. François Ody

Operacijska tovarna v Rochestru

Zle zadnjič*) smo se seznanili z velikopoteznostjo in metodami ameriške medicine, zdaj pa bi hotel še nekoliko opisati velikan-

Izsko kliniko Mayo v Rochestru, ki bi jo po vsej pravici lahko imenoval operacijsko tovarno. Organizacija te klinike temelji na specializaciji, ki je izvedena do najskerajnejše mere. Nikakor ne bi hotel zanikavati nesporne prednosti tega sistema, ali vse se mi tudi ne vidi popolnoma idealno. Če človek ne vidi pred seboj drugega kakor neka pljuča, neke možgane, neki želodec itd. potem pride sčasoma tako daleč, č¹ začne tudi bolnika smatrati le še za kolekcijo organov in nevarnost je, da polagoma ne izgubi iz vidika medsebojne povezanosti posameznih glavnih pojavov in njih učinka in da ne začne slednjič zdraviti samo bolezni marveč tudi bolnike.

Toda za opazovalca iz Evrope, ki je vajen prav diametralno nasprotnih metod, nudi ta sistem ogromen material opazovanja in najbolj mešanih in vsestranskihkušenj. Vrh tega pa je število bolnikov na tej kliniki tako veliko — nad dvajset tisoč pacientov letno — da so tudi znameniti >redki« primeri v Rochestru jako pogosti.

Samo eno dopoldne prebiješ ob strani tega aH onega operaterja, pa si že deležen obravnave zanimivega primera, ki bi ti morda v kakem majhnem evropskem mesu cu vse življenje ne prišel pod roko. Vsa* pr^Vlem in vsaka težava tehniškega značaja. s katero si si poprej bog ve kako do.go bciil glavo, se ti tukaj v najskrajšem časti ojasni z živimi ilustracijami.

Bii sem v hotelu Kahler. Vsako jutro sem dobil pri za.itiku časopise, ki jih daje na 'a-rolago hotelska uprava, pa tudi operacijski —ogram klinike Mayo za tisti

*) Glej »Zdravnikovi vtiski v Zedinjenih državah«, Žis, tekoča knjiga str. 177

rof. ARCHIBALD (Montréal)

dan. V tem programu je bilo zabeleženih najmanj 60 do 80 intervencij. Malenkost! Med zajtrkovanjem sem se odločil, da si ogledam torokoplastijo pri pljučni tuberkulozi -pa neko zanimivo operacijo srčne mreže.

T"ormiral sem se pri upravitelju dvigala.

— Kje je klinika Kahler?
 — Tu v hotelu. Za kakšno stroko prosim?
 — Pljučna kirurgija.
 — Šestnajsto nadstropje, je dejal, ustavil dvigalo -> se spustil spet navzdol.

Po končani prvi, nad vse zanimivi operaciji, zvezani z nič manj sugestivnimi diskusijami, sem odšel v bolnico »Colonial«, kjer so me prav prijazno sprejeli, ker sem se že poprej prijavil po telefonu. Bolnica leži že bolj na periferiji in je pičla dva kilometra oddaljena od druge ki. aike. Ura je bila Komaj deset pa je bilo že pošteno vroče tod na planotah Minnesote. Zaradi tega se nisem prepeljal do tjakaj z avtomobilom, ki venomer vozi med posameznimi objekti tega mesta bolnišnic, marveč sem se rajši napotil po podzemski cesti, ki veže štiri glavne klinik in hotele. To podzemsko omrežje pomeni veliko olajšavo pri prevažanju bolnikov med posameznimi poslopji, zakaj zime so tod na srednjem zapadu Amerike zelo ostre in povrh še osoljene z mrzlimi vetrovi iz Kanade in Aljaske.

Ne smete si pa predstavljati, da so te podzemске poti kaki pusti in mrtvaški rovi. Kaj še! So prav prijazne in dobro razsvetljene uličice, z ličnimi prodajalnicami ob straneh.

Evo me torej v bolnici »Colonial«. Zdravniki so baš diskutirali o slučaju operiranca in menili, da pogledajo še v nekatere dokumente, nanašajoče se na tega boln. ^a. Vsi taki dokumenti so shranjeni v osrednji kliniki, določeni za diagnostiko, o kateri smo govorili že poprej. Kratek telefonski pogovor in že pridrči zahtevani material s pnevmatično pošto. Po isti poti si zdravniki lahko vsak čas poskrbe turi potrebne podatke od statističnega oddelka ali pa literaturo iz knjižnice, če je treba.

Vsak teden sem dobil poleg seznama operacij, ki so bile na programu tudi listo znanstvenih diskusij na »Staff meetingu«. Vsako sredo se namreč zbere v avli prava zdr. aiška bratovščina, več sto asistentov, ki se jim po navadi pridruži še skupina na obisku se nahaj. oči kirurgov iz vseh delov sveta. Klinika Mayo pa tudi sama pošilja na vse pomembnejše kongrese, pa naj se vrše jorkoli na svetu, sv ie odposlance, kirurge specialiste, ki se posebno zanimajo za obravnavano tvarino. Ni seje »Staff meetinga kjer se ne b p'v-' ust čula porof" o najnovejšem napredku zdravniške vede v Nemčiji, Španiji, Franciji, Angliji, na Japonskem, v Južni Ameriki, ali kjer si _e bodi Irugod na svetu.

Ob sobotah se delo na kliniki zaključí že opoldne. Vsa poslopja se popolnoma izprazni. Dvanajst sto t jrikov, večinoma Senske, odhajajo v gru^ah kakor delavke iz tovarne. I" .catere sr 'o v svoje forae, druge v chryslerje in dolga p-očesija se poč?-' razkropi. Takoj za temi vkoraka na kliniko cela armada čisti'in pod njihovimi rokami v kratkem izgine vso, ne da tjakaj in spet zablíše prostori in aparati v starem sijaj.. , ,prav-

W. Giese: PO DELU

ljeni na novo interesantno delo prihodnjega tedna.

Nedelja je v Zedinjenih državah za tistega, ki mora ostati doma, silno žalosten dan. Mesto je — tvo in zapu^eno, le cerkve so odprte. V severni Ameriki je pač vse urejeno za delo »- pičli prosti čas izrabi vsak, če 'e more za izlete in potovanja.

Mesec dni sem prebil v Rochestru, potem pa sem odpotoval v Kanado, kjer sem imel namen ogledati si delo zdravnikov Penfielsa in Archibalda v Montrealu ter Chestonea v T^rontu. Prvi slovi kot odlični specialist za možganske operacije, druga dva sta pa znamenita spopolnitelja pljučne kirurgije. Ta dva kirurga sta izvršila zlasti mnogo parcialnih resekcij na pljučih. Razlikujemo namreč dve vrsij kirurškega obravnavanja težkih, kroničnih pljučnih bolezni zlasti tuberkuloze. Prvo temelji na komprimiranju in imobilizir-nju bolnih pij--" po torokoplastiji, drugo pa, ki je mnogo bolj radikalno in odločilno, a je doslej še vedno v domeni preskušanja pa uporablja globalno ekserezo poškodb. In omenjena kanadska specialista se poskušata največ v tej metodi.

Na vožnji čez mejo med Zedinjenimi državami in Kanado se nudi potniku kra-

een pogled na slapove Niagare, ki nekako označujejo konec p-ega in začetek drugega sveta: Tokraj hrupno življenje in fanatično cl-'o, pa velikanska naselja, onkraj pa idila polja in lesenih kočic, poljedelcev in lovcev, ki nadomestujejo poslovnega človeka z one strani Niagare.

Lewis Carroll

pripovednik, pastor, fotograf in iznajdnik križaljke.

Kar so za francosko deco Perraultove pravljice, to je za angleško mladež Alice in Wonderland. Z veseljem so tam nedavno slavili njenega očeta, ki se je rodil 27. I. 1832 v češiru (Cheshire).

Pastor Charles L. Dodgson je imel darovitega sina, ki je že v detinstvu izumil dosti nenavadnih zabav, n. pr. obuko ali dresiranje polžev, boje med žuželkami itd. Obenem se mu je razvijalo nagnjenje do računstva in znanosti. Ko se je z 11 leti družina preselila iz Davesburyja v Yorkshire, si je tamkaj izmislil nove igre, roko-hitske šale, ustanavljal dnevnike, v enem izmed teh je mladi »vajevec« objavil prvo svojo povest, Neznanec.

Študiral je pridno. Založnik E. Yates ga je pregovoril, naj si vzame psevdonim Lewis Carroll, in res je tako priobčil prvo svojo pesem 1. 1856. v smotri »Vlak«.

Namenil se je bil, da postane pastor kot oče njegov. Posvečen je bil v diakona anglikanske cerkve, župnije pa ni nikdar opravljal. Rajši je bil profesor, kar mu je omogočilo potovati po Franciji, Nemčiji, Rusiji itd. Delal je po 12 do 13 ur na dan. Ni čuda, če je spisal sto brošur, znanstvenih knjig, pesniških zbirk, romanov, političnih in nprstvenih razprav etc. Včasih so mu naložili, da je propovedoval, kar je vselej izvrstno storil navzlic lahni jecljavosti. Posebno živo je umel naslikati peklenski ogenj.

Pisatelji Tennysson, Thackeray, Ruskin, Rossetti so mu bili prijatelji. Izvrstno jih je fotografiral kot pristaš mlade svetlo-pisne umetnije. Zanimanje -a otroke je zanj značilno. Svoj živi dan je sicer ostal samec in nihče mu ni vedel očitati najmanjšega ljubimkanja, vendar oboževal je deklice. Imel je 8 sester. Prikupiti se nežnim mladenkam, to mu je bilo edino častihlepje, pravi njegov biograf Langford Reed.

Ko je 1862 v juliju veslal s tremi dekletci po reki Godstow-u, mu je prišlo na pamet, da bi napisal povest Alica v čudežni deželi. Delo je prevedeno na vse večje kulturne jezike, v posarrTM celo po večkrat. Najboljši francoski prevod je pred kratkim oskrbel Michel Arnaud. Ostalih del ne bom navajal. Omenim naj samo še to, da je do konca gorel za matematiko kakor tudi za tehnične vede. Niti za družabne igre se ni nehal zanimati. Paul Gilson, ki je si-jajno pofrancozil njegovo Traversée du Miroir, ga šteje za pravega iznašleca križaljke, omiljene zabave zadnjih desetletij. Carrolla je vzč'q bela žena 14. I. 1898. — D.

Toda naj že bo okvir, v katerega sta postavila narava ali pa slučaj velike kirurge takšen ali drugačen, kjerkoli sem se ž nji-mi sestal, bodisi v Franciji ali v Nemčiji, na Dunaju ali v Londonu, povsod sem. spoznal v njih iste skupne aspiracije, isto navdušenje za raziskovanje, iste ideale,

III ZNAMKE

HPPLPRIP0VEDU7E70

Lep toda krvoločen ptic

Za glavo nekega ptiča je bila razpisana, nagrada! Krasna vaba za vsakega strelca Novega Zelanda, da si z dobro pomerjenim strelom na krilato roparico, ki skoraj ni-

ma primere v krvoločnosti, prisluži nekaj denarja za priboljšek. Kea, kakor se imenuje ptič, spada v vrsto gorskih papig in je sila požrešen. Najljubša slaščica mu je tista nežna plast maščobe, ki obdaja ovčje ledvice. S svojim močnim in izredno tenko ošiljenim kljunom in kremplji iznenada zaskoči ovco, tako da žival vsa zbegana pobegne iz črede. Zdaj se zaženo nanjo tudi drugi pajdaši drznega roparja in ji pri živem telesu izkljujejo najslastnejše kose mesa. Kaj čuda tedaj, če je vlada Novega Zelanda razpisala premije za uničevanje teh nevarnih zračnih piratov. NE znamkah Novega Zelanda iz leta 1898 je upodobljen parček ptic kea, za katere je bilo takrat veliko zanimanje.

Popravi: V zadnji številki čitaj v razpravi »Vampirji in vampirski procesi« na str. 256. predzadnjo in zadnjo vrsto drugega odstavka takole: »Kjer so jih sežigali ali kjer so služila trupla kot hrana živalim ali ljudem.«

Zgoraj levo: Nekaj vojakov starih čet maršala Čangkajseka. — Desno: kitajski Rdeči križ deli hrano (skodelico riža) kitajskim beguncem. — Spodaj levo: Japonski mornarji transportirajo ujete kitajske prostovoljce v šanghaju. — Desno: Ameriški mornarji na straži v šanghaju.

Dr. Iv. Lah

Na romunski Marni

(Iz »Knjige spominov«)

(Nadaljevanje)

Se je čas, da se rešim. Slišal sem, da so se mnogokrat obstrelili vojaki sami, da so mogli nazaj. Pogledal sem puško. Nisem je še sprožil. Leva roka ni važna stvar za življenje. Da se živeti tudi brez par prstov...

Stegnil sem levo roko, položil puško po tleh, nameril na gorenja dva prsta, prislonil cev prav na roko in sprožil. Krogla je siknila med kazalcem in sredincem in zapustila za seboj črno sled...

»Ni usojeno...«

Kaj, ko bi se na noge! Pogledal sem svoje nove rjave čevlje. A rana na nogi je mnogo manj verjetna... In... Takrat sem se spomnil na vas, drage moje plesalke iz mladih let. Morda je bilo v tem nekaj ničemurnosti! Da bi nikoli več ne plesal, jaz, vneti oboževalec Terpsihoze!...

Ne! Rajše ne!

Ako ni prvi strel zadel, je to znak, da ni usojeno. Ne posegajmo v sklepe božje Previdnosti, ki včasih tako čudovito vodi nasa pota. Položil sem puško ob sebi in ležal mirno — izmučen in utrujen do smrti. Saj so morda vse to strašne sanje. In zaspal bi sredi tega

grmenja brež. brige, kaj se godi na desno in levo.

Smokey mi krije glavo in njeni veliki listi mi delajo hladno senco. Morda so se vrste umaknile in jaz sem obležal med dvema vojskama. Morebiti se dvignejo oni, zavzamejo grič in pridem na drugo stran...

Ne vem, koliko časa sem ležal pod prijazno smokvo sredi vinograda. Sonce je šlo že na zapadno stran, ko sem se vzdramil in sklenil, da poiščem varnejše zavetje. Plazil sem se med brajdami navzdol po ozkem jarku. Tam se je kazal nekak kup prsti, najbrže okop... Priplazil sem se do pregraje — bile so lesene planke — in sem obetal. Za plankami je ležala mrtva vsa naša četa s poročnikom na čelu. Ležal je vznak, krogla mu je prebila glavo, še robec je držal ob sencu. Mrtev... In poleg nje ga četovodja. Dunajčan. Mrtev... Po tleh leže nahrbtniki, telečnjaki, puške. Nekaj jih manjka. Najbrž so pobegnili. Videlo se je, da so prišli naravnost pred strojne puške, ki so jih v trenutku pokosile. Čudni so bili njih mrtvi obrazi, komaj še podobni živim, nosovi poostreni, roji muh so se pasli po njih... Bože, koliko muh! Sklonil sem se. Srce samo je zahvaljevalo Boga, da je tako razsodil med menoj in njimi... Kakšno čudno naključje, da sem jih našel. Kakor da je bilo usojeno. Obeh Poljakov ni bilo zraven, tudi Travnička ne... Kje so? Kaj pomeni vse to? Ali je konec bitke?...

Splazil sem se za ograjo v kotanjo, ki jo je prikrivala zaraščena ježa. **Tu** bo morebiti varno. Počakam noči... Ura je morebiti štiri popoldne...

Naenkrat se je zopet začela pesem topov. Z obeh strani. Počasi, močnejše, vedno močnejše. Bitka se nadaljuje... V zraku buči, treska, grmi... Zdi se, da se je ves napad osredotočil **na naš** vinograd...

žžžžink! Žžžžink! Granata za **grana**to. Padajo **v** neposredno mojo bližino. Stiskam se -a zeleno griv **nd grmov**jem. Vedno huje. Vedno bliže. **To** je peklo!

žžžžink! Treščilo je tik poleg mene **v** zemljo. Dim pomešan s prstjo se je raz-

sul po tleh. Zdelo se mi je, da me je na križu nekaj zaščemelo. Posežem z roko. Iz hrbta lije kri...

Bil sem še v plašču, kakor smo se oblekli zjutraj. Odpnem jermen, vržem od sebe puško in plinsko masko, razprtam nahrbtnik, skušam se vzpeti — noge odpovedujejo...

»Ranjen sem!«

i V t

Čudno me je stisnilo v grlu, zadihal sem; iskal sem zraka...

Smrt? Tu, sredi tega neznanega kraja... Mati moja...

Po zraku je bobnelo, toča krogel se je vsipala na vse strani, granate so žvižgale, topovi grmeli...

Zbral sem vse sile in se plazil za grebenom do jarka, ki se je vil vzdolž po vinogradu. Opirjemal sem se za brajde in se vlekel navzgor. Noge so čim dalje bolj slabele, čevlji so bili polni krvi...

»Bog! Samo y če^j! ' snutek!« In res me je čudovito varoval na tej poti, ko so vse križem švigale krogel in je bila nevarnost večja ko prej. Znano je, da je padlo mnogo vojakov, ko so ranjeni iskali rešitve.

Omagujem!

»Sanitat!«...

Kje je zdaj sanitat!... Kdo naj te pride rešit v to peklo smrti! Reši se sam!

Privlekel sem se do poti, ki je precej globoko zarezana vodila proti vrhu... Ob poti so ležali ranjeni in mrtvi vojak. Veliki narednik je ležal vznemirjen, vse štiri od sebe, še s čelado na glavi...

»Naprej, naprej!«

»Pazi se!« vpije vojak skrit v jarku, »ali si nor?«...

Hitim naprej kakorkoli. Po kolenih, po štirih, pripognjen... Krogel prše, moči pešajo... Bližam se vrhu. Tu leže tirolski strelci zakopani, v jarkih... Skoraj vsak drugi je ubit. Vidi se, kako leže preko jarka... Oni, ki so živi, se skrivajo za njimi. Tirolski strelci. Mrki so njih obrazi. Nič ne rečejo. — Še par korakov... Tam je zidanica... plazil sem tja. Rdeč križ se sveti na steni. Sonce čudno ugaša. Dim se vali od nekod. Par vojakov je tam.

»Pazi, pazi!« vpijejo.

Par trenutkov na to sem se zgrudil sredi njih.

»Vode!«...

Onesvestil sem se.

Ko sem se zavedel, sem ležal na nosilih in dva tirolska strelca Italijana sta se pripravljala, da me odneseta. Še je pokalo. Krogel so letele na vrh, prav okoli zidanice in na polje za njo.

Tirolska strelca sta dvignila nosila na rame in me odnesla... Boj za nami je pojenjavâl... Še je priletelo par krogel na polje za nami — a strelca sta nosila vdano, saj sta odhajala iz vojnega meteža.

Pot se je nagnila navzdol, kjer se je kazalo v dolini malo mesto P. O M. P. A H. clu! Dolina je bila polna zbegane vojaštva. Po ulicah je vladal strah in ne-

red. Mnogo hiš je bilo porušenih. Videl sem vilo, ki ji je padlo pročelje na cesto, da so se videle lepe sobe s posteljami in pohištvo. Srečni ljudje so prebivali nekda v nji. Zdaj zija kakor da kriči v neskončni bolečini. Vse hiti proti, obvezovališču. Tam je rdeči križ. Velika bela hiša in vrt za njo. Vrt je poln ranjencev* ki leže vse križem, leže, ječe, in umirajo. Kdo naj jih rešuje? Zdravnikov ni. V sobi se vrše operacije. Italijana me zaneseta tja. Soba je polna ranjencev. Mlad zdravnik teka med njimi. Vse povsod obupni vzkliki.

»Doktor, doktor! Hilfe. Joj!...«

Na tleh leži ranjen četovodja. Strel skozi prsi. Že komaj diha.

»Moja žena! Moji otroci!«

Smrtne srage mu stopajo na čelo.

»Saj ni nič hudega«, tolaži doktor, »bo že bolje! Le mir, mir...«

»O Bog, o, pomagajte!«

Zdravnik je sam, ne more pomagati vsem. Niti strežnikov ni. Ni kave, ne čaja, še vode ne.

»Mi smo mislili, da boste zmagali«, pripoveduje doktor in hiti z obvezami od vojaka do vojaka. Zunaj se zasliši pok.

»Ali še ni konec? Saj niti tu nis:uo varni!«

Nove trume pritiskajo v vilo.

Zdravnikove oči se za trenutek srečajo z mojimi.

»O, doktor, ti tur ...

»Da, prosim te ...«

Bil je dr. Nobel, ki sem se bil z njim seznanil na ruski fronti.

»Tako, takoj.«

Italijana sta me položila na mizo.

Doktor je zrezal z mene obleko.

»Samo povej, ali je smrtno ...«

»Ne vem, mislim, da ne ...«

Izmival je z vodo rano na križu, pritiskal parkrat na hrbtenico.

»Ni hudo. Kos granate...«

Potegnil je iz hrbta nekaj bodečih kosov, ki so se bili vanj zapičili.

»Ali imaš cigareto?«

»Nimam. Ničesar nismo pripravili. Na tu mojo dozo in zvij hitro.«

Zvil sem cigareto in doktor jo je prižgal. Pusil sem v globokih oddihih, kakor da je življenje v tej cigareti. Doktor je iztiskal kri iz rane.

»Imaš čaj. kavo?«

»Nič. Vino, če hočeš.«

Na kredenci je stalo pol litra romunskega vina.

»Daj!«

Natočil je in pil sem hlastno, da sem premagal slabost, ki me je obhajala. Doktor me je obvezoval.

»Ni časa! Vidiš, koliko jih je! Za zdaj je dobro.«

Zunaj je stalo nekaj mož.

»Halo, ab« ...

Dva Romunca sta prišla z nosilkami in me položila nanje.

»Hvala ti, doktor!«

In že so rinili novega ranjenca na mizo.

Moža sta me nesla preko vrta, kjer so se vrstili grozni prizori borbe med življenjem in smrtjo ... Vojaki so donášali vode in skušali sami pomagati ranjenim tovarišem.

Mestece je ostalo za nami. Prišli smo na cesto in moža sta me nesla še precej daleč do kmečke koč ob cesti.

Zavila sta vanjo in me položila v izbi na tla. Tla so bila brez poda, ilovnata, smrdeča. Položil sem roko pod glavo, da sem vdihaval svež zrak. V izbi so ležali že trije vojaki, dva prostaka in narednik iz našega polka.

Padal je mrak.

Po izbi se culo samo težko sope'je in bolestni vzdih.

Kakor da se je temen zastor počasi spuščal nad tragedijo tega velikega dne. Od nekod se je bližala noč.

(K o n e c)

W. Klemm: METALEC KROGLE
(lesorez)

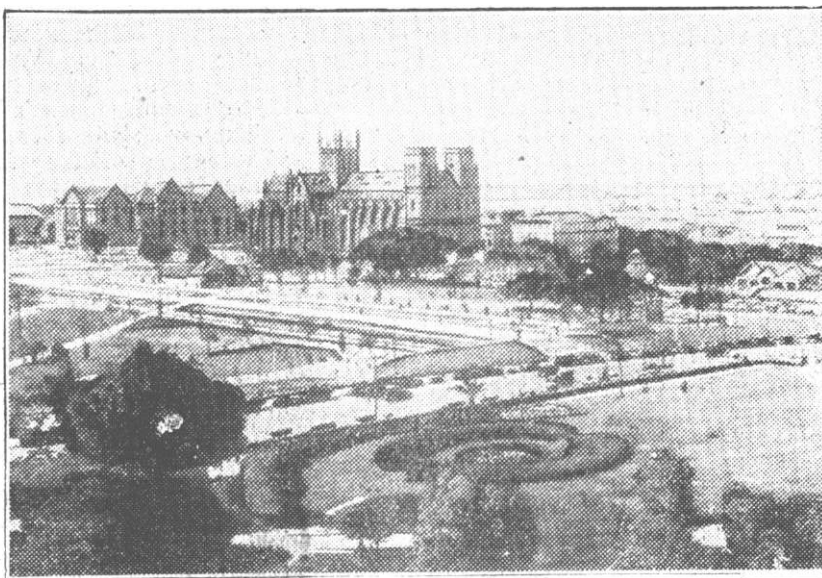
Današnja Avstralija

A'vsfralija, to je južna dežela, so imenovali nekoč obsežno, preko Tihega oceana od azijskih meja do ameriških obal raztreseno otočje. Danes razumemo pod tem imenom v tem prostoru ležečo otoško celino, kakor tudi otok Tasmanijo, ki je bil nekoč z njo v zvezi. Ostali avstralski otoški svet označujemo bolje z »Oceanijo«.

Ker je celina iz Evrope dosegljiva le po dolgi morski vožnji, ni čudno, da so jo odkrili šele pozno. Kot prvi jo je objadril 1642, torej 150 let po odkritju Amerike, holandski brodar Abel Tasman, ki jo je nazval Nova Holandija. S tremi potovanji je raziskal avstralsko otočje in od celine zlasti vzhodno obal angleški potovalec okoli sveta James Cook. Angleška vlada se je odločila 1786, da naseli deželo, ki jo je odkril Cook, in sicer najprvo z deportiranimi zločinci. Dve leti pozneje je osnovala ob krasnem Portu Jacksonu kazensko kolonijo Novi Južni Wales, katere prvo naselbino so imenovali po takratnem ministru Sydney. Pozneje so nastale druge kazenske kolonije, tako 1803 na Tasmaniji, 1824 v Queenslaidu, 1827 v Zapadni Avstraliji, 1835 v Viktoriji (Melbourne). 1836 je nastala končno na-

selbina Adelaide v Južni Avstraliji, toda sem niso poslali nikoli nobenih kaznjencev. Vočigled tem deportacijam, ki so se nehale v ostalem okoli 1850, ne smemo pretiravati pomena zločinskega elementa v avstralskem prebivalstvu. Vsi vidni sledovi po njem so že zdavtio izginili, tem bolj, ker so se naselili v deželo že kmalu svobodni kolonisti, ki so pripadali cesto najboljšim angleškim rodbinam.

Med šestorico prejšnjih avstralskih kolonij, ki jih imenujejo danes države, stoji Novi Južni Wales s prebivalstvom 2.5 milijona duš (flavno mesto Sydney šteje 1.3 milijona) na prvem mestu. Sledijo Viktorija z 1.8 milijona (Melbourne 1.06 milijona) duš, Queensland z milijonom duš (Brisbane 350.000), Južna Avstralija s 600.000 prebivalcev (Adelaide 350.000), Zapadna Avstralija s 450.000 prebivalcev (Perth 210.000) in Tasmanija z 220.000 (Hobart 60.000). Iz teh številk sledi, da prebiva v šestih glavnih mestih polovica vseh Avstralcov. Beg z dežele je bil v zadnjih letih prav tako močan kakor na drugih celinah. Nekako 90 odstotkov vsega prebivalstva se gnete v vzhodnih primorjih. To je razlagati s tem, da stoji celina pod vplivom južnovzhodnega pisa-

Pogled na SIDNEY

NOVA AVSTRALSKA PRESTOLNICA

BERRA sestoji iz parlamenta, enega hotela in ene veletrgovine

ta, to ustvarja v Avstralskih Alpah obilo padavin, dočim trpita nič manj nego dve tretjini celine veliko suše. Pretežni deli zapadne in srednje Avstralije niso kot stepna in puščavna ozemlja za kolonizacijo nič ali prav malo primerne. A vendar je še mnogo dobre zemlje, ki čaka naseljencev. Prebivalstvo, ki bi ga dežela lahko hranila, cenijo na 20 milijonov.

Na jugovzhodu sta podnebje in zemlja zelo ugodna za živinorejo, saj se živali lahko pasejo vse leto. S pomočjo hladilnic na ladjah tekmuje avstralsko maslo v Evropi lahko s holandskim in danskim. Dežela izvaža tudi mnogo govejega mesa. Vendar je ovčarstvo najvažnejša veja avstralske živinoreje. Ozemlja, ki so ugodna za ovčarstvo, ležijo v glavnem ob Avstralskih Alpah med 25 centimetrsko in 50 centimetrsko letno padavinsko krivuljo. L. 1891. so našli 106 milijonov ovac. Suhe dobe so imele katastrofalne posledice za stalež ovac, saj je padlo njih število 1902 nekako na polovico, a se je dvignilo spet na 90 milijonov. Začeli so izkoriščati talno vodovje z izkopavanjem artezijskih vodnjakov in umiranje ovac je močno nazadovalo. Zelo dragocene so čistokrvne ovce ameriške pasme. Volno, ki jo danes režejo z električni-

mi škarpami, ločijo po njeni vrednosti in jo razpošiljajo v velikih balah v pristanišča. Tam si jo kupci lahko ogledajo. Drazbe volne se vršijo v Melbourne, Sydneyu, Adelaidi itd. Avstralske ovčje črede obsegajo prilično šestino vsega svetovnega staleža, vendar dobavlja Avstralija četrtno vse volne in polovico najboljših merinske volne svetovne produkcije. Važni gospodarski panogi sta tudi sadjarstvo in živinoreja. V tropskem Queenslandu pridelujejo tudi mnogo sladkornega trsta, tako da ni sladkorja zadosti «amo za domačo porabo, temveč ga lahko celo izvažajo. Na sladkornih plantažah in v sladkornih mlinih delajo samo belokožci, ker izkušnja uči, da vzdržijo in delajo lahko v tej deželi brez nevarnosti za svoje zdravje.

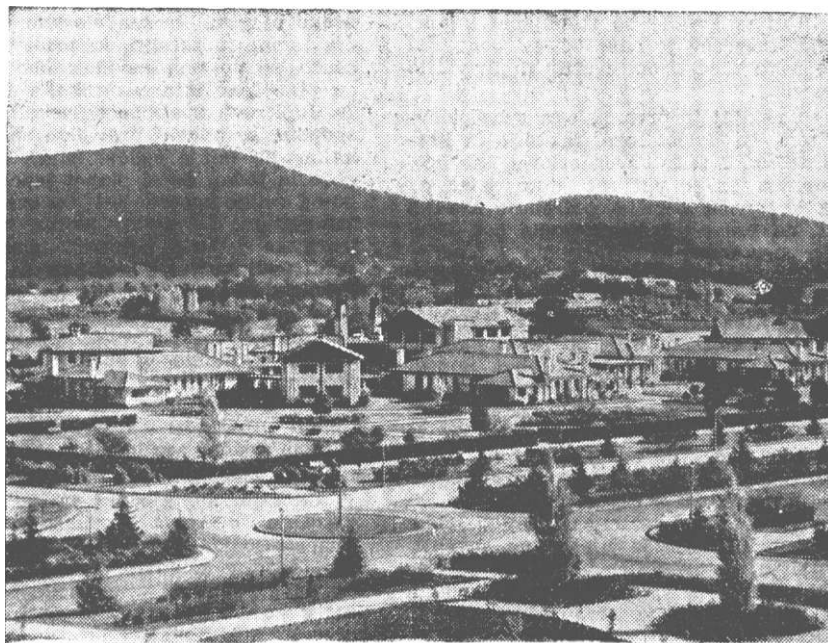
Za pospeševanje kmetijstva v različnih delih dežele si je vlada omislila poljedelsko šolo na kolesih. To je vlak, ki mu vsak voz rabi za poseben oddelek takšne šole. n. pr. za ovčarstvo, sadjarstvo, žitarstvo, mlekarstvo, gospodinjstvo itd. Strokovni učitelji predavajo ali konferirajo s poljedelci. Po nekoliko dneh zapelje vlak v drug okraj.

Avstralija je ena najvažnejših zlatih dežel na svetu. Ko so 1851 v Viktoriji

in Novem Južnem Walesu odkrili bogata zlata polja, je objela vso deželo mrzlica. Kdor je mogel je poskusil svojo srečo na zlatih poljih. Večina je doživela razočaranje. Največ zlata pridobivajo pri Coolgardicu v zapadni Avstraliji. Poleg zlata izvaža dežela tudi premog, in sicer največ iz sydneyškega in newcastleskega zaledja. Kakšnih 130 km vzhodno od Melbournea leži Morwell, eno največjih ležišč rjavega premoga na svetu. Tamkajšnja električna centrala preskrbuje pretežni del Viktorije s to-

kom. V zvezi s premogovnikom je tovarna za foriket.

v Avstralske kolonije so se 1901 zdrtile v zvezo avstralskih držav s popolno samoupravo. Anglija sme imenovati le generalnega guvernerja, ki pa nima velikega vpliva. Zvezno glavno mesto II Canberra, ki so ga osnovali 1913 v Južnem Novem Walesu. L. 1927. so posvetili monumetalni parlament. Mesto prav za prav še ni nastalo, saj šteje vse zvezno ozemlje komaj 10.000 prebivalcev. Canberra je mesto bodočnosti.

Edini hotel v CANBERRI in nekaj uradnih stanovanj

Živalski rekorderji

če bi se hotel človek pomeriti z živalmi v posameznih športnih panogah, bi menda malone v vseh teh panogah dosegel — zadnje mesto.

N. pr. v skokih. V skoku v **Tišino** doseže človek komaj čez 2 m, lav pa 4, kozorog m srna 3. V skoku na daljavo so povprečni človeški rekordi 7 do 8 m, pri kengurujih 40 m, levia in opicah 10 m. Pri živalih je upoštevati tudi suok v globino. Veverica se upa skočiti do 20 m globoko, gamzl in opice 10 do 12 m. V teku dosežejo noji in dirkalni komji 20 do 25 m na sekundo — brzino brzega vlaka, hrt 18 m, žirafa 15 in — človek v najboljšem primeru 10 m, toda na kratke proge. Na 3000 m bi dirkalni konj prispel do cilja v 2 minutah, Nurmi preko 8 minut. Nurmi

M kvečjemu lahko konkurirali z bežečim zajcem. V plavanju doseže delfin 30 km na uro, kit in slanič 22 km, to je 9 oz. 6 m na sekundo, človek opravi komad 1 do 2 m. Celo z ladjami, razen najhitrejših, bi se imenovane živali lahko merile z uspehom. Kar se pa tiče plavanja pod vodo, vzdržijo kiti tukaj skoraj celo uro, nilski konj 10 minut, divja raca 7 minut, človek v najboljših primerih 1 minuto. Letalske rekorde bi ptice večinoma tudi spravile na svoj račun. Vsaj zrakoplovi ne bi mogli tekmovati s hudourniki (80 m na sek.), laistavicami (45—60 m na sek.), orli (25—30 m) ali poštnimi golobi (18—26 m). Letala bi jih zmagala, toda kar se tiče vztrajnosti V poletu, zadostuje če omenimo, da zmoro poštni golob 4000 km brez pristanka, lastavice 400 do 500 km, albatros pa spremlja hitre paralke cele dni.

Mogočni Jupiter

Ozrimo se ob jasni zimski noči na nebesni svod, ko je prižgal vse svoje lestence. Nad južnovzhodnim obzorjem opazimo v ozvezd-

ju Leva posebno močno se lesketajočo zvezdo: to je planet Jupiter, ki je v naših zimskih nočeh eden najlepših okraskov neba. Sedaj ga je videti posebno lepo, ker vzhaja kmalu po sončnem zahodu; to pa le nekaj mesecev. V avgustu, ko bo prevažil komaj pet in dvajsetin-ko svoje nebesne poti bo prišel obenem z našo Zemljo, ki bo takrat imela že dobro polovico poti za seboj, v isto smer s Soncem. Sijaj te zvezde bo stopnjema ugašal in nekaj mesecev je naše oči ne bodo več mogle najti med tisoči zvezd, ki jih vidijo na nebesu.

Že od nekdaj je prva naloga zvezdoslovca v tem, da določi lego, razdaljo in kretanje nebesnih teles. Zvezdoslovci nas uče da Jupiter, ki je petkrat tako daleč od Sonca kot naša Zemlja, potrebuje nekako 12 let, da prevali: svojo nebesno pot. Njegov premer meri 11 zemeljskih premerov in njegova prostornina je 1300-krat večja od zemeljske, vendar pa tehta kot masa samo 310-krat toliko kot Zemlja. Torej je Jupitrova specifična teža štirikrat manjša od zemeljske, v čemer je podoben Soncu. Iz tega dejstva lahko posnemamo prvo lastnost te ogromne zvezde, lastnost, ki jo potrjuje še več drugih opazovanj, da je namreč velik del, če ne ves Jupiter, v plinastem stanju. To dokazuje tudi velika planetova ploščnatost v smeri polarne osi, ki je mnogo večja od zemeljske, kar si lahko razlagamo s hitrostjo njegovega vrtenja. Na Jupitru traja dan, to je čas, ko se planet enkrat obrne okrog svoje osi, slabih deset naših ur, p. je sredobežna sila ob ravniku petdesetkrat tako močna kakor na Zemlji. Umljivo je torej, da mora mehka krogla, ki se vrtil s toli silno brzino, dobiti na obeh tečajih močno ploščnato obliko. Imamo pa še boljše dokaze. Kakor na Soncu, se tudi na Jupitru razni sporedni pasovi ne vrte enako naglo. Tako potrebuje pas ob ravniku za popoln obrat pet minut manj od sporednika spodaj in zgoraj. če bi bil planet Jupiter iz trde tvarine, bi bil tak pojav nemogoč.

Da mora Jupitrova masa biti še vedno v plinastem stanju; nam skoraj z gotovostjo potrjuje pogled skozi ogromen moderen daljnogled. Ob ravniku je opaziti velikanke sporedne meglene vlečke. zdaj svetle, zdaj temne, ki jih dnevno vrtenje bliskovito vleče za seboj. Učenjaki so merili, srednjo svetlobno, odbojno silo te meglene površine, ki jo astronomi imenujejo albedo. Dognali so, da je svetlobna odbojna sila te

kakšna zvezda skrije za Jupitra, ni njen zaton nikdar čist in trenuten, kakor je opažati pri planetih, ki nimajo atmosfere.

Vse pa, kar vidimo na Jupitru, je samo krinka, o pravi zvezdi ne vemo ničesar. Bo gve, če bo kdaj človeku uspelo, dvigniti to kopreno in pogledati resnično obličje mogočnega brata naše Zemlje. Gotovo je, da si Jupitra nikakor ne smemo zamišljati kot Soncu podobno telo. Bistvena razlika med obema je v tem, da je Sonce svetlo, medtem ko je Jupiter temen, brez vsake lastne svetlobe, kakor sta n. pr. Mars ali Luna. Sence njegovih satelitov, ki beže preko njegove krožne ploskve, so popolnoma temne in sateliti, ki pridejo v njegovo senco, so povsem nevidni; oboje je dokaz, da planet ne izžareva nikake svetlobe. Ko so Jupitrovo svetlobo preiskali s spektroskopom, so odkrili prav iste sestavne dele, kakor jih imajo sončni žarki, kar je mogoče le tedaj, če si planet izposoja svetlobo od velike nebesne luči, ki sveti tudi nam **Zemljanom**. Učenjaki, kakor n. pr. Coblentz, so se celo potrudili izmeriti jakost Jupitrovih žarkov v različnih delih spektroskopa in so našli natanko isti zakon razdelitve kakor ga poznamo v sončni luči. V njih ni nič več rdeče ali vijoličaste barve, kakor je imamo v spektru Sonca. Če bi notranjost planeta bila žareča, tedaj bi moral vsaj majhen del njegove notranje toplote pronikniti v zunanost in tako vplivati na značaj svetlobe.

Tako torej stojimo pred nasprotujočimi si, da celo pobijajočimi se indicijami. Nemara je Jupitrova površina mrzla (nekateri sodijo, da je na nji 136 stopinj mraza), vendar njegova vnanost v splošnem ne daje vtiska zamrznjenega sveta. Oblaki, v katere je zavrt, se Cesto mešajo in izpreminjajo obliko, kakor bi bili podvrženi močnim toplotnim vplivom z Jupitrovih tal. V razdobjih 11 let se opažajo sončnim pegam podobne lise, v čemer planet kaže neko podobnost s Soncem, če hočemo spraviti v sklad vsa ta nasprotujoča si opažanja, pridemo do sklepa, da je Jupitrova notranjost sicer žareča, plast pa, ki ga oklepa, je tako debela, da onemogoča vsako izžarevanje. Tako mora torej Jupiter, ki ga Sonce zaradi svoje oddaljenosti ogreva 30-krat slabše od Zemlje, prezebati za svojimi neprodirnimi meglami, v ledenem mrazu neskončnega vsemirja.

Kakor Jupiter ni v ničemer podoben Soncu, nima tudi z našo Zemljo nikake sličnosti. Ne moremo si zamisliti, v kakšni obliki bi lahko obstajalo življenje na tej krogli, ki je v sredini žareča, na površini pa ledena. Zvezdoslojni sanjarji, ki iščejo po vsem svetniju živih bitij, stojte tu pred

Sonca, zato vemo mnogo več o tej žareči, kakor o oni zakriti zvezdi. Ni nam niti znano, iz česa sestoje oblaki, ki oklepajo Jupitra v neprodirno tajno; ali so to našim oblikom podobne vodne megle, ali pa so, kar je verjetnejše, če upoštevamo silni mraz, snežni oblaki. Astrofiziki se še vedno prerekajo med seboj in se nemara še dolgo ne bodo mogli zediniti.

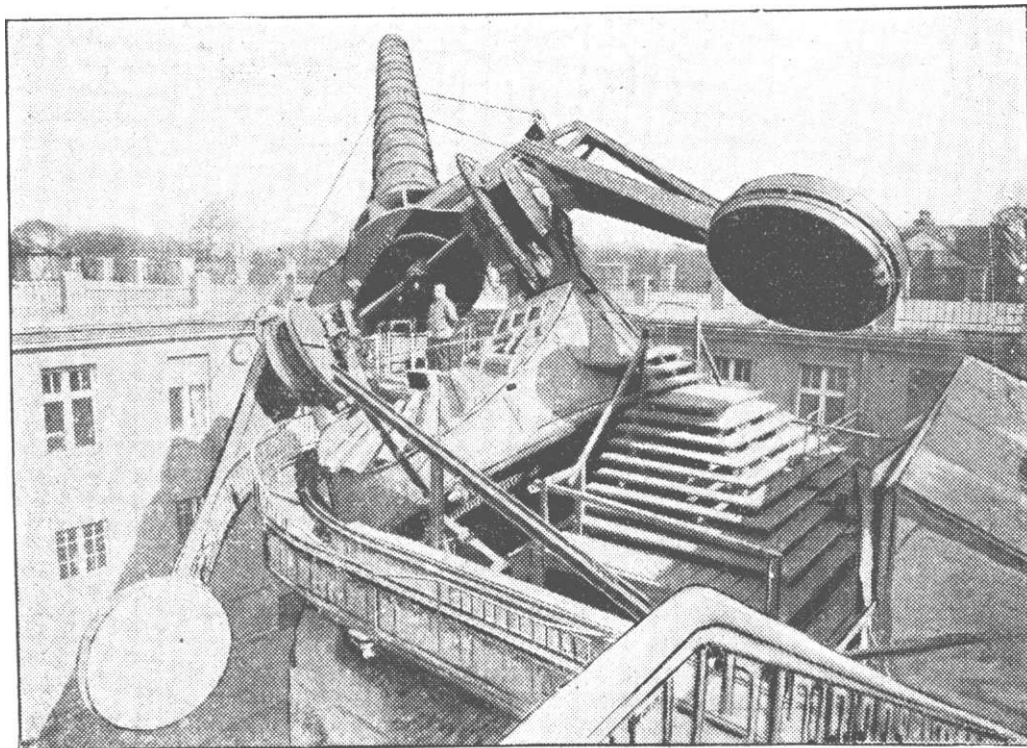
Najbolj čuden in najnerazumljivejši izmed vseh pojavov na tem nebesnem telesu pa je ob južnem ekvatorskem pasu ležeča proga podolgovate oblike, dolga približno 50.000 km in 12.000 km široka. Če bi to bil otok, ki je nastal iz počasnega zgoščevanja tekoče površinske mase, bi bil tako ogromen, da bi lahko na njem postavil drugo ob drugi štiri zemeljske kroglice, žal da ne vemo ničesar o bistvu te tako zvane »rdeče pege«, zlasti ker se nje oblika, barva in lega v teku let zelo izpreminjajo. Pego je prvi opazil astronom Cassini leta 1665; poslej jo nahajamo na vseh astronomskih črtelih, ki so bili v raznih dobah izdelani na osnovi opazovanja s teleskopi. Od leta 1908 do 1920 je barva te pege malo bledela, nato pa je zopet oživela in postajala čedalje izrazitejša. Obenem je začela iz nerazumljivega vzroka izpreminjati prostor. V enem samem letu je napravila tako dolgo pot, kakor sta približno dva oboda naše zemlje. Slednjič se je njeno gibanje docela ustavilo. Prišla je v bli-

žino »črne pege«, ki se navidezno giblje še hitreje, in jo je skušala potegniti v svoj tok. Črna pega se je nato izgubila, malo kasneje pa se je zopet pojavila. Bila pa je razbita v več delov, ki niso več imeli med seboj nobene "veze."

Naše znajije o tem silnem nebesnem velikanu se torej omejuje na bežne, varljive in površne vnanje pojave. Čeprav pa o Jupitru samem ne vemo skoraj ničesar, nam je vendar znana silna vloga, ki je ima s svojo maso v našem ozvezdju.

Njegovo moč dokazuje že veliko število dvorjanov, kj ga obdajajo. Devet satelitov se suče okrog njega. Največjega med njimi je odkril že Galilei in po njih je Roemer prvi izračunal hitrost svetlobnih žarkov, če bi na Jupitru živeli ljudje, bi jim že pogled na teh devet lun moral nuditi najveličastnejši prizor. Ti Jupitrovi sateliti tvorijo na videz neke vrste izjemo v našem simetričnem osončju. Vemo namreč, da se v našem sončnem sistemu vse zvezde vrte v isti smeri, ki je obenem tudi smer, v kateri se obračajo okrog svoji osi. Ta splošni zakon nam vsiljuje misel, da so današnja čvrsta telesa v vsemirju nastala iz zgoščevanja neke meglene spirale, vrtinca kosmične tvarine, čije prasestavine so se vrtele v isti smeri.

To splošno pravilo ima dve izjemi. 8. in 9. Jupitrov satelit, ki sta obenem najbolj oddaljena od planeta se vrtita okrog njega

Ogromni daljnogled zvezdarne Berlin-Treptow

Y nasprotni smeri kakor ostala telesa v osončju. Toda zvezdoslovec nam takoj postreže z odgovorom. Pravijo, da so se ta nebeška telesa nekoč vrtela kot majhni planeti okrog kralja Sonca, dokler jih ni nekega dne zla usoda pripeljala preblizu Jupiteru, ki jih je šiloma pritegnil nase ter jih priklenil na svojo begajočo usodo.

Sicer pa je lov astroidov najljubša zabava tega gigantskega planeta. Jupiter je v sončnem sistemu znan kot velik »ribič kometov«. Vse zvezde, ki na poti iz vse-mirja prihajajo v njegovo bližino, postajajo plen njegove težnosti in njih beg skozi neskončnost postaja hitrejši ali počasnejši glede na smer, v kateri se bližajo »ribiču«. Če pridejo v isti smeri, v kateri leži tudi

njegova pot, tedaj uidejo njegovemu objektu, zdrknejo po svoji paraboli in se izgube za večno v vesoljstvo. Če pa pridejo z nasprotne smeri, tedaj jih Jupiter pritegne k sebi in ujeta zvezda pleše v silni elipsi vsaj nekaj časa po našem sončnem sistemu. Podrobnejši zvezdoslovni študij je pokazal, da se je veliko število periodičnih kometov nekoč ujelo v Jupitrove zanke. Tudi Saturn in Uran štejeta majhno število takih ujetnikov. Mars in Zemlja pa sta premajhna in preblizu Sonca, da bi lahko vplivala na pot teh vseмирskih potepuhov.

Tako nam torej stvarstvo zastira tudi Jupitra s svojo skrivnostno kopreno, in lahko samo vzdihnemo z Montesquievim izrekom: »Kaj vemo!«.

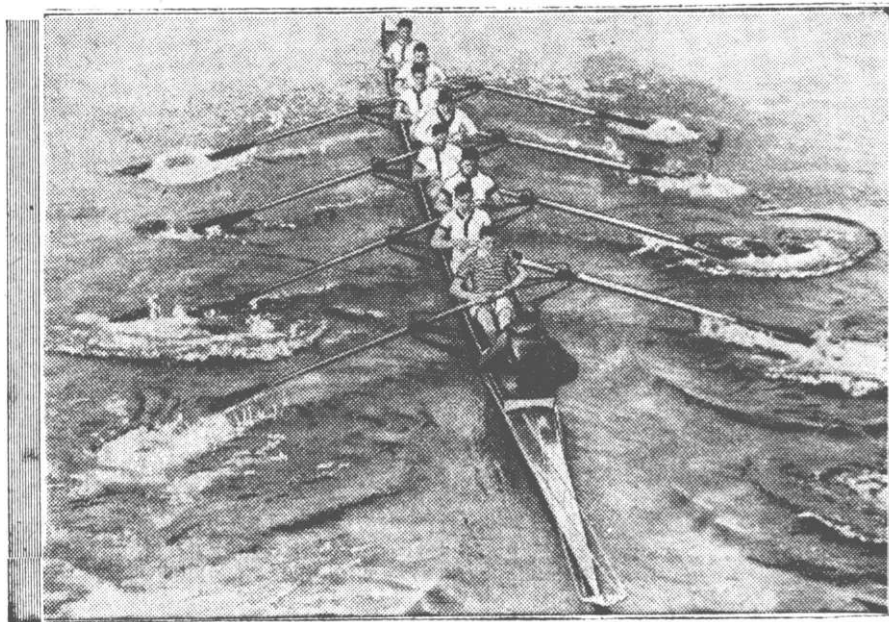
OxSord, mesto učenja in športa

I - i e od leta 1133 uživa izbrana anglosaška mladina, preden stopi v življenje, najslajše privide tega sveta, v tej tihi oazi molka in zbranosti, že prvi pogled na veličastno starodavno stavbo nas prepriča, da vlada v zavodu tudi najširše razumevanje za življenje v športu, za smotreno vzgojo telesa. Poleg stoletnih poslopij z dragocnimi umetniškimi zakladi in bogatimi knjižnicami stojijo moderne stavbe za gojitev raznih športov pod streho.

Sport je v Oxfordu doma; vse govori le o njem in treba se je le ozreti naokoli, pa človek vidi, koliko raznih prilik imajo dijaki v Oxfordu, da lahko urijo svoje telo, kjer in kakor jim bolj ugaja. Ti dijaki ni-

so takšni kot jih pozna svet iz romanov, kakršni so najbrže še vedno drugod, kjer še ni zmagovito prodrla športna ideja. Oxfordska mladina ni romantična, ni zaljubljena niti fantastična, če sije luna in migljajo zvezde. Pravijo, da je bil slavn profesor Einstein prav v Oxfordu najbolj prepričan o svoji relativitetni teoriji. Ta mladina ne misli na drugo kot na študij in sport. Srce se ji oglašča precej pozneje in ljubezen spozna šele z ostalimi križi na svetu.

Ko se zvečer vrne dijak s športnega ali duševnega dela, mu ni do sentimentalnih sprehodov, sestankov pod okni ali za ogli, temveč hoče samo počitka. Športno navdušenje prevzema vse; vsak kolegij ima svo-

Oxfordsko moštvo pri treningu

jo reprezentanco v vsaki panogi. Iz teli reprezentanc vseh 27 kolegijev je za vsako panogo odrejena posebna univerzitetna reprezentanca; dijaki te najvišje reprezentance smejo nositi posebno modre srajce, ki jih tudi na zunaj označujejo za najboljše med dobrimi. Vsak dijak — v Oxfordu in Cambridgeu — sanja le o tem, kako bi čimprej dosegel pravico do modre srajce! (Glej »Dijaško delo in življenje v Cambridgeu«, žis, knjiga 11., str. 103 in 131.)

Vsa univerzitetna poslopja obdajajo številni krasno vzdrževani športni prostori za razne športne panoge, predvsem za cricket, hockey, rugby, tenis itd. Na vseh igriščih so postavljene obsežne tribune; razen njih si je vsak klub kolegija postavil svojo hišico, kjer pravlja športno orodje. Vse klube, višje športne organizacije in razne tehnične komisije vodijo seveda dijaki sami, ki po odhodu prepuščajo mesta mlajšim. Profe-irski zbor opravlja samo nadzorne funkcije in njegovi člani sodelujejo v odborih le kot častni člani. Tudi vse stroške za vzdrževanje prostorov in športnega orodja krijejo dijaki.

Vse okrog Oxforda je živo športnikov. Na reki, ob gozdu, po cestah, povsod srečuje človek le mlade ljudi, ki trenirajo in utrjujejo svoje telo za poznejše delo ob knjigi in v duševnem poklicu. Na vodi je vsekakor najbolj priljubljeno veslanje, ki je v Angliji staro že nad 200 let; dijaki ga goje za svoje tradicionalne tekme na Temzi že od leta 1815. Oxfordska mladina ima za treniranje Temzin pritok Isis, na katerem ima vsak klub svojo plavajočo hišico s čitalnico, delovno sobo, slačilnicami in

prhami. Večkrat na leto se zberejo vse te »hišice« na Temzi, kjer se vrše razne tekme na vodi. Veslaški klub za vso univerzo ima ob Temzi svoj enonadstropni klubski dom, v katerem je shranjen tudi čoln, s katerim so se dijaki iz Oxforda (l. 1829) prvič srečali v veslaški tekmi na Temzi s tovariši iz Cambridgea. Seveda se zdi danes okoren, nemogoč! Posebno, če vidimo poleg njega vseh ostalih 112 čolnov, med njimi dolge in ozke puščice, s katerimi tekmujejo veslači v zadnjih letih.

Zvečer se vračajo množice "jakov z vseh strani v kolegije, za knjige, na treninge za jezik in javno življenje".

Stoletje športa ima v Oxfordu velike apostole in hvaležne učence.

Tradicionalna veslaška tekma med osmlicama obeh univerzitetnih središč v Angliji, Oxfordom in Cambridgeom, se bo vršila letos 19. marca. Proga meri natančno 4 milje ali približno 6 km in pol. Obe moštvi se pridno pripravljata za dvoboj, vendar pa sta glede uspeha nekoliko skeptični, ker nekateri zaradi bolezni niso bili dovolj na treningih. Dasi traja ves boj k večjemu 20 minut, in povrh še na 6 km <Mgi> progi — tako da ima gledalec prav za prav malo prilike za občudovanje — se vendar zbere na ta dan ob bregovih in na valovih Temze na desettisoče gledalcev, ki glasno spremljajo svoje ljubljence od starta do cilja. Dan veslaške tekme med Oxfordom in Cambridgeom je praznik za snovno Anglijo!

PRAKTIČNA NOVOST PRI "TELEFONU"

Nemška poštna uprava bo v bodoče dovoljevala montirati k vsakemu telefonu neko dodatno pripravo, tako zvani »brzi izbirač«, ki omogoča klicanje telefonskih števil, ki se najčešče potrebujejo, ne da bi inlo treba vrteti številčnico, številke na dodatnem aparatu se nastavijo kar vnaprej. Pri klicanju je treba potem samo pritisniti na gumb in že se oglasi zaželjena številka.

TRIMINUT 1 POTOVA IM^A

Obisk v ruskih toplicah

Sovjetska vlada »i dosti prizadeva, kako bi ubranila delavstvo pred izčrpanostjo zaradi trajnega dela in nezadostnega razvedrila. Vsak delavec ima pravico do štirinajstdnevnik počitnic, pisarniški in upravni nameščenci pa dobivajo od svojih delo-

dajalcev, to se pravi od velikih rdečih tovarn celo enomesečne dopuste.

Uradništvo si najrajši izbere počitnice v juliju ali avgustu, in vsak si goreče želi, da bi jih, če le mogoče preživel na Kavkazu ali pa na Krimu.

Zdravilni vrelci v Kislovodsku

Med najpriljubljenejša letovišča sedanje Rusije spada mesto Kislovodsk s svojimi

znamenitimi mineralnimi vrelci. Tjakaj romajo v trumah zdravi in bolniki, turisti in dopoistniki. Za zabavo vseh teh utehe željnih obiskovalcev skrbe gledališča, koncertne dvorane in kinematografi.

Kdor še zdaj ne verjame, da so delavci res poglavitni razred na Ruskem, naj samo poseti Kislovodsk. Tamošnja kopališča *o bila zgrajena za bogataše, toda meščanstvo, srednji stan je v sedanji Rusiji potisnjen globoko v ozadje. V restavrantih morajo plačevati srednji sloji za enako postrežbo znatno več kakor delavci. Prav tako je pri vseh drugih rečeh. Za sistematično zdravljenje, ki velja delavca pet ali šest dolarjev, mora plačati nesrečni buržuj najmanj petkrat toliko.

Zanimivo je opazovati Ruse pri igri. Ti trdi, zgarani ljudje so tipično nasprotje običajnih poletnih gostov, ki jih srečavaš po vseh drugih letoviščih na svetu. Nočnega življenja menda vobče ne pozna. Glavna zabava jim je plezanje po hribih, izleti, poslušanje glasbe, igranje šaha in biljarda, pa vsakovrsten sport. Le za take reči so dovezetni ti utrjeni ljudje.

Pijan človek je v Kislovodsku redka prikazen. Lokalov, v katerih se točijo vino in vsakovrstne žgane pijače, sicer ne manjka, toda po restavrantih se smejo točiti samo nedolžne pijače. da bi na kdo prinašal pijačo v take lokale s seboj, pa na Ruskem ni navada. Ker že govorimo o restavrantih, naj še omenimo, da šteje jed med poglavitne posle ruskega delavca na dopustu. Na Kavkazu in na Krimu je namreč hrana neprimerno bolj mešana in bolj obilna kakor v kateremkoli drugem kraju, v številu Moskvo in Leningrad. Slaščice, kakor jagode, češnje in rabarbara (pomislite: rabarbara) so vsakomur na razpolago, če mu je denarja ne manjka

Toplotno senčno sliko

je odkril dr. L' Piotnikow, profesor na univerzi v Zagrebu. Dognal je, da toplotni žarki pronicajo slično kakor Röntgenovi. Če obsevajo n. pr. popisan kos papirja, pronicajo na podpisanih mestih bistveno drugače kot na nepopisanih. Na fotografski plošči, ki je občutljiva za toplotne žarke, se torej pokaže pisava kot toplotna senčna slika, in sicer tudi tedaj, če je dopisani kos papirja v zaprti ovojnici. Presenetljivo je dejstvo, da dado toplotne šetice prav v onih primerih dobre slike, kjer odpovedo Röntgenovi žarki, ki jih tako dopolnjujejo; pri nadaljnjem izpopolnjevanju bodo mogoče imele važen pomen v medicini, prlrodoslovju in kriminalistih!.

Rč

Konserviranje jajc z oljem

Jajca se ohranijo delj časa nepokvarjena le, če so hermetično zaprta do okolice. Zaradi tega se po najnovejšem postopku pomakajo v olje, in sicer v zaprti posodi in pod znižanim zračnim tlakom. Ko je jajce v olju, se spusti v posodo ogljikova kislina, ki vtisne drobno plast olja v vse drobne pore jajčne lupine in na ta način vsebino neprodušno zapre. Poslej se ne morejo v jajcu razvijati niti gljivice plesni niti bakterije, prav tako pa se jajce tudi ne more izsušiti. Po tem postopku konservirana jajca izgube v desetih mesecih komaj tisočinko svoje teže. okus pa ostane popolnoma nespremenjen.

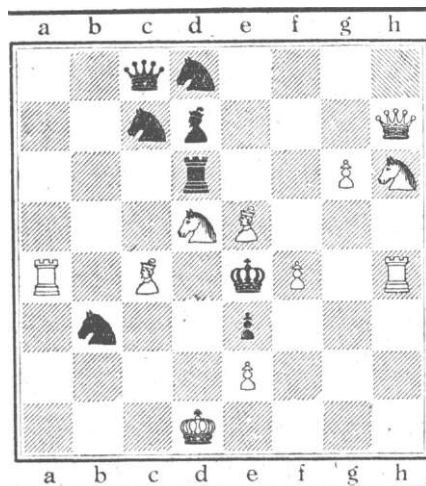
SA

Problem S

A. P. Gulajev (Moskva)

častno priznanje na turnirju Ilustracijske založbe Fodor.

Prvi natis.

Mat v 2 potezah.

Ruska obramba

Igrano na neki tekmi v Kodanju.

Beli: G. Stoltz Črni: K. Andersen

1. e2—e4	e7—e5
2. Sg1—f3	Sg8—f6
3. d2—d4	Sf6—e4
4. Lf1—d3	d7—d5
5. Sf3—e5	Lf8—d6
6. 0—0	0—0
7. c2—c4	f7—f6

črni hoče opustiti normalno pot (7. c7—e6 je bilo samoposebi umljivo). Tako se dejanski razvije takoj po otvoritvi živahen boj.

8. c4 : d5	f6 : e5
9. Ld3 : e4	Dd8—h4

Da prehitim z napadom nasprotnika, ki sili z damo na h5.

10. d4 : e5	Ld6 : e5
11. f2^f4	Le5 : f4
12. Lc1 : f4	Tf8 : f4
13. Sbl—c3!!	

Neprijetno presenečenje za črnega, ki se je po pridobitvi kmeta smatral že izven nevarnosti. Za 13. . . . T : e4 bi sledilo 14. Df3! Sledi vrsta krepkih potez.

13. . . .	Sb8—d7
14. Ddl—d4	Tf4 : fl—

Grozilo je L : h7+

15. Tal : fl	Sd7—f6
16. d5—d6	Lc8—e6
17. d6 : c7	Ta8—e8
18. Dd4—e5	

Beli grozi D : e6+ poleg c8D, ali na lepši način: 19. c8D!, T : c8, 20. D : T+, S : D, 21. Ldo-J- z matom v prihodnji potezi.

18. . . .	Dh4—g4
19. Le4 : b7	Sf6—d7
20. De5—e3	Sd7—b6
21. Sc3—d5!	Dg4—g6
22. Sd5—f4	Le6—c4
23. Sf4 : g6	

črni kapitulira.

Rešitev problema

1. Dd8—f6!	preti Df3 X
a) 1 . . . Sd4	2. Te3X
	2. T : e5 X
	2. Tb4 X
	2. Dc6X
	2. Tg4 X

Igra kaže izvrstno večkratno izločitev črnih obrambnih sredstev.

W. Geissler: KMET (lesorez)

AKO SE NE VES

KARIKATURA

Muhavost žlez

Leta 1447 se je vršil v Bazlu eden najznačilnejših kriminalnih procesov, kar jih pomni zgodovina. Neki petelin je bil obtožen čarovništva in po dolgotrajni obravnavi, ki se je vršila po vseh pravilih takratne sodne prakse, spoznan za krivega ter sežgan na grmadi. Sodniki so bili prepričani, da «skriva v podobi petelina samo pretkan čarovnik, zakaj drugače si niso znali razlagati, kako je bil v stanu izleči pristno kokoš-je jajce. Šele moderna znanost je dokazala, da je petelin poginil po krivem. Edin njegov zločin je bil, da je imel ženske spolne žleze. Raziskovalci žlez pa lahko dandanašnji ponove petelinovo »čarovnijo« kolikokrat hočejo. Dr. F. OñVer je pred kratkim kazal petelina dr. Riddle pa goloba, ki sta oba neela jajca. Obe poskusni živalci sta namreč s preprosto operacijo pretvorili v samici, dasi jima je drugače ostal možki habitus.

Kaj je sonce?

Po naziranjih modernih astrofizikov je naše sonce plinasto telo in sicer se sestoji iz nekega zelo kompliciranega plina, čegar gostota je osem in dvajsetkrat večja od gostote vode. Ta plin, ki je dvakrat težji od živega srebra, ima v jedru sonca po sedanjih računih temperaturo 28 milijonov stopinj. Zaradi izžarevanja se zmanjšuje gmota sonca vsako sekundo za prilično štiri in četrt milijona ton, kar je pa v primeri z njega celotno maso tako malo, da bo zadostovala zalogg Sončne energije še za 15 bilijonov let.

Spanje ponoči in zjutraj

Eksperimentalno je dokazano, d? je spanje zdrč.ih ljudi povsem drugačno nego nervoznih ljudi. Zdrav človek gre ob 9. v posteljo in takoj zaspi, že po en⁵ uri je dosegel najgloblji spanec, potem spi nekaj časa manj globoko, okoli polnoči d03eče drugi maksimum spanja in do 6. zjutraj spi čim dalje bolj rahlo. Ob 10. dopoldne je takšen človek že v polni posesti vs?h svojih sil, ki potem do večera enakome-no popušč.jo. Drugače je to pri nervoznih ljudeh. Ti ležejo ob. 11. ali 12. zvečer in še dolgo ne morejo zaspati, šele po treh urah dosežejo prvi maksimum spanja, ki potem le polagoma popušča. Kratko preden se zbude, se jim spanje znova poglobi. Krivulja bdenja se jim nato zelo počasi dviga in doseže šele v popoldanskih urah svoj maksimum. V trenutku največje budnosti lahko najmočnejše izkoristimo svoj«, duševne in fizične sile. To pomeni, da bi morala prva kategorija ljudi najvažnejše delo opravljati zjutraj, druga pa popoldne in zvečer.

K sliki na ovitku

Dekle iz kraja Hory, okrožje Wojerery, kjer je lužiški živelj ohranil svoj slovanski značaj najčisteje. (Glej članek »Iz slovanske Lužice«).

De Valera

Norvežan Ivar Ballangrud

terijo, zidaš ves svoj obstanek na temelj, ki se mora prej ali slej zrušiti. Le duh more izpopolniti »božansko obliko telesa«. Ta regulacija in kontrpla duha, v zvezi s pravilno materielDo pomočjo, je edina pot, ki vodi do smotra, da sije sonce mladosti tudi še po poteku običajnega časa.

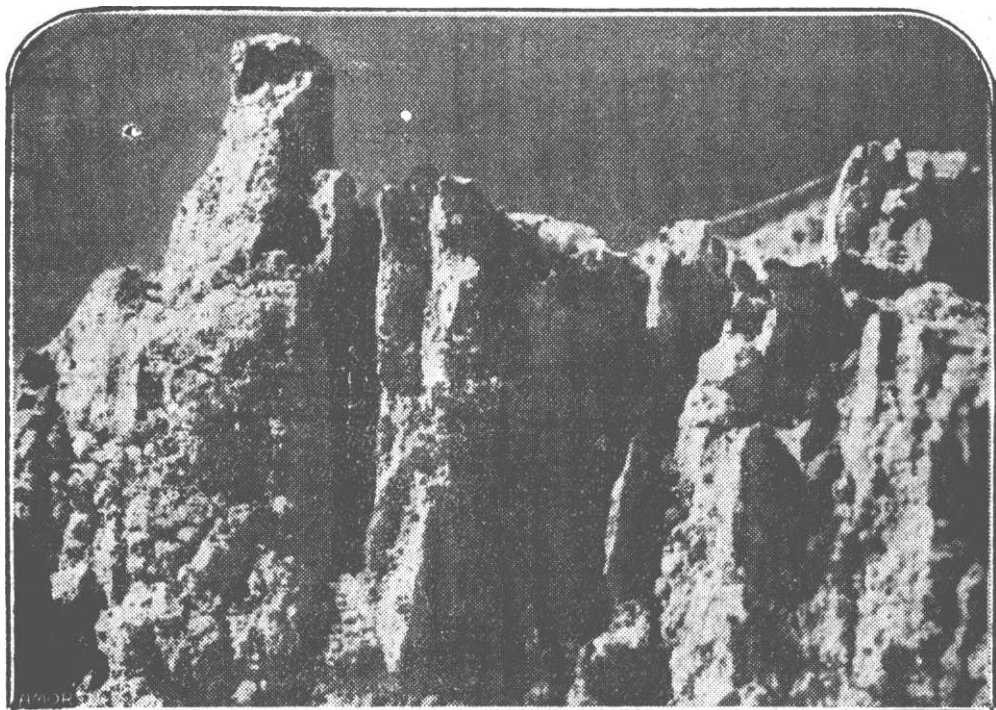
Ena največjih skrivnosti večne mladosti obstoja v ekonomiji sil in zmožnosti razširiti čar duhovne mladosti čez vse življenje.

Ne zavijajte se v rute in ne nosite naočnikov, ko odkrijete prvi sivi las. Sivi lasje nikakor ne označujejo vedno bližajoče se starosti, še dolgo ne!

Veliko svežega zraka, zdrave vaje in preprosta hrana tvorijo važna pravila za dosego dragocenega daru večne mladosti. Pred vsem pa bodo vlada duha nad materijo, zmožnost vladati duha in optimističen svetovni nazor rešili ta za vsako žensko tako važni problem.« — Fannie Ward.

Stroški zoološkega vrta

Mlada gorila velja 240.000 dinarjev za eno leto starega nosoroga je treba plačati 420 tisoč, za enako staro žirafa pa 170.000 Din. Indska slonica stane 56.000 do 100.000 Din, pet in šestdesetleten afriški slon pa kakih 470.000 Din. Importiran lev samec stane 84, samica pa 24.000 Din. Za kraljevskega tigra je treba plačati prav toliko kakor za njegovega bradatega bratranca v Afriki. Bizon velja 20.000 Din, dočim se kupi kamela že za polovično vsoto. Severni medved stane 25 do 28.000, med tem ko se dobi navadnega rjavega kosmatinca že za 3000 Din ali pa še ceneje. Seveda pa te cene niso stalne, marveč se ravna po ponudbi in povpraševanju. Odločilna za ceno je dalje tudi starost živali, predvsem pa okoliščina, ali je bila žival rojena v kaki menažeriji ali zoološkem vrtu ali pa je zagledala luč sveta res v svoji pravi domovini

ČUDA FOTOGRAFIJE

Kar nam predstavlja slika, ni gorski greben s strmimi stenami in kamini, marveč le košček trhlega, črvicega lesa. Mnogo sličnih prevar se da doseči s pomočjo mikrofotografije. Za najspretnjšega v tej stroki ali pravilneje umetnosti velja francoski astronom in naravoslovec Lucien Rudaux, od katerega izvira tudi ta slika. Rudaux si izbere povsem vsakdanje predmete, ki jih fotografira, in nato slike znatno

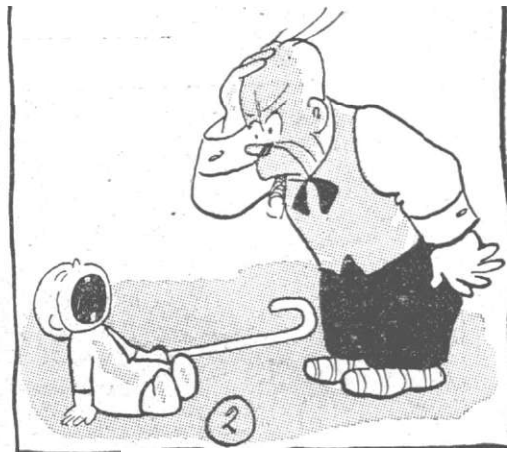
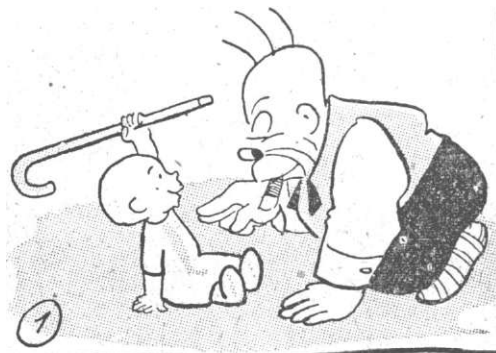
K U M O R

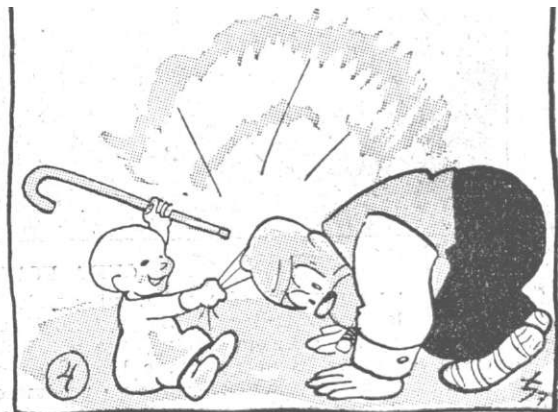
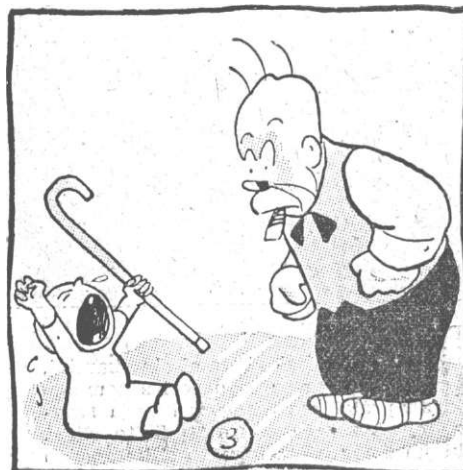
Mala modistinja nekoč in danes

»Vihar«
»Ali naj greva doli na partijo biljarda?«

COPYRIGHT P.I.B. BOX 6. COPENHAGEN

Adamson prijatelj otrok

i— Ali se je javil? Kaj ste zvedeli o njem? Sploh — povejte vse! Govorita vendar!

— Da, javil se je: Nenadno. Nepričakovano.

— Kje ste čitali? Zakaj oklevate, če je resnica?

— Nisem čital. Tudi ne oklevam in vendar je resnica.

— Torej vam je kdo povedal?

— Da, povedal.

— Za Boga svetega, govorite! Kje ste zvedeli? In kje je zdaj?

Profesor je nekoliko pomolčal.

Gospa je vstala, stopila k njemu, mu položila roko na tilnik in rekla:

— Bodite dobri in ne mučite me.

Jalen, ki je hotel pravkar spregovoriti, je molčal dalje. Dotikljaj njene roke ga je spomnil na davno minulosť.

Gospa se je primaknila bliže profesorju, ki je bil sedel na stol poleg nje.

— Robert, je rekla z mehkim glasom, če je res, kar ste mi povedali, če vam smem verjeti, potem je vaša dolžnost, da mi ne zamolčite ničesar in mi poveste vse, kar vam je znano.

Počasi je odmaknila svojo desnico z njegovega vratu ter nadaljevala:

— Ne dvomim v vašo poštenost. O tem ste lahko preverjeni brez novih dokazov. ~~Edina slabost, ki sem vam je očitala, je vaše nagnjenje do pijače~~

Profesor se je molče vzravnal. Njegov pogled je bil videti poln gneva in žalosti.

— V zadnjem času, sem hotela reči.

Jalen je nekaj zamrmral, ne da bi premaknil oči od knjižne omare, kamor se je bil zagledal.

— Tudi to sem skušala presojati pravilno. Nisem hotela biti krivična nasproti vam, ki ste bili zmerom dobri z menoj.

— Bina!

— Ne kličite me tako! Prosim vas. Bodite mož!

— Bina, Bina! je iztegnil profesor roki.

Gospa je naglo vstala.

— Bina———Bina———zdaj je konec———se je vrgel pred prazni stol.

— Robert, bodite pametni! Kjer ni začetka, tudi konca ne more biti. Ne udajajte se čuvstvom! Zmerom sem vas svarila

Profesor je vstal in stopil k zastrtemu oknu.

• In prosila sem vas, da ostanete hladni, kajti prijateljstvo ženske ne daje nobene pravice moškemu

— Če si je ne vzame sam!

Profesor se je obrnil k oknu in dejal:

— Nič ni bilo. Nič. Absoluten nič!

Njegov glas je zvenel ironično.

— Ne smešite mojega prijateljstva! Bila sem vam iskrena prijateljica in časi, ki sem jih preživela v teni prijateljstvu, mi ostanejo lep spomin.

— Lep spomin? Spomin?

— Da. Med najlepšimi.

Profesor se je zasmejal, se okrenil, stopil pred njo, ji gledal naravnost v obraz in rekel:

— Gospa! Gospa Albina! Rekli ste, da ste bili zmerom iskreni nasproti meni. Nočem dvomiti v resničnost ~~vaših besed~~

— Zdi se, da me hočete žaliti.

— Nimam povoda.

— Tudi jaz mislim, je dejala gospa s poudarkom.

— Nočem dvomiti, sem rekel, toda dovolite mi samo eno vprašanje: Ali ste iskreni tudi nočoj? Zdaj — ko veste, da je Ferdo živ, da vas ljubi in vas išče?

Bolečina in nestrpnost, radost in otožnost so se stopnjevale na njenem obrazu.

— Ferdo živ. Moj Ferdo——so ji zašepetale ustnice.

— Nočete odgovoriti?

Gospa si je stisnila haljo na prsih. V njenih očeh se je zablestelo.

— Ne morete, kaj?

— Kaj pravite? je izrekla, kakor da bi se zavedla njegove prisotnosti.

— Prej niste nikoli govorili tako.

— Oprostite——meni je hladno.

— Čudno _____

Gospa je stopila k peči in rekla:

— Prinesite mi moj plašč. Prosim! Ne, sama pojdem!

— Prosim, prosim, je skočil profesor iz sobe.

Ne, tega si ni mogel izmisliti! Le zakaj — čemu ne pove naravnost vsega, kar ve? In če ga je kdo potegnil v družbi? In se nazadnje celo pošalil na njen račun? Ali ni malo prej rekel — seveda je rekel, da jo išče! Takoj mora povedati vse! Ah! Saj ne more biti res! Ubogi Ferdo! Še mrtvemu ne dajo miru — Gospejine misli so bile mračne in tope. Kakor vselej ko jo je kdo v zadnjih mesecih spomnil na mrtvega moža. S profesorjem ni govorila že dolgo. Tri, štiri mesece. Če ni vse to le njegov prisluh v pijanosti? Kaj more ona za to, če se je zaljubil vanjo? Koliko neumnosti je že storil in ni izključeno, da si je izmislil tudi to. Toda topot se bo kesal!

— Robert! Gospod Robert! je stopila k vratom.

— Gospod Robert! je velela z odločnim glasom.

Slišala je, kako izgovarja njeno ime in videla, kako objema vzglavje njene postelje.

Stopila je v sobo in rekla:

— Ali .ste ob pamet? Napili ste se!

Profesorja je bila sama strast.

— Najprvo me zbudite sredi noči, da me nalažete, potem pa še te otročarije! Ali vas ni sram?

Jalen je skočil pokoncu.

— Le pomislite in spoznali boste, da vaše ravnanje z menoj ni lepo, pa naj bodo vaši razlogi in nameni še tako premišljeni ali pa tudi le samohotni, je rekla gospa z mirnejšim glasom.

Profesor je stal pred njo kakor mladenič, ki ga zasači ljubica pri malikovanju svoje slike. Gledal jo je napol nedolžno, napol strastno.

— Čudim se vam, je nadaljevala gospa mirno, toda nikar ne mislite, da vam zamerim. Nikoli vam nisem zamerila. Hotela sem, da uvidi te pravočasno nesmi-sel svojega početja.

— Prosim vas, bodite tako ljubeznivi in ne mučite me zdaj s svojimi nauki. Dovolj sem jih slišal.

Skušal je govoriti hladno, toda čutil je, kako ga spreletava moč njene bližine. Opotekal s? je med zatajevanjem in strastjo, ki mu je pretila, da se ne bo mogel brzdati.

„ j «

— Ne bom vam dajala naukov. Niti vas nočem siliti, da mi poveste, zakaj ste si izmislili to igro z menoj. Potrebna sem počitka. Zato vas prosim, da zapustite mojo sobo. Pričakujem, da ustrezete moji želji, si je položila levico na čelo, z desnico pa odprla vrata na stežaj.

— Nočete siliti? Igro? Izmisli! je bruhnilo iz njega.

— Kaj naj bi bilo sicer? Toda, kakor sem rekla, upam, da boste viteški ustregli moji prošnji.

Profesor se je zavedal, da se bodo tisti hip, ko zapusti sobo, za zmerom zaprla vrata njenega doma. Mučil se je, da bi našel pravo besedo.

— Prosim! je prižgala gospa luč na hodniku.

— Imejte usmiljenje! se mu je izvilo.

— Torej hočete——da——

— Hočem, da me poslušate——

— Danes ne. Zdaj ne! Pojdite!

Profesorju je zavrtelo v glavi.

— Moratel je pokleknil prednjo in ji obil kolena

.— V! ste blazni!

— Da, jaz sem blazen — Ubijte me!

Gospa si ni znala pomagati v njegovem divjem objemu. Čutila je, da se je moralo v resnici nekaj zgoditi, da je morda vendarle res, kar je pravil. Čudna groza jo je obšla.

— Prosim vas, pri vsem, kar je bilo lepega med nama, vas rotim, pomirite se! Pripravljena sem govoriti z vami, vas poslušati, samo danes ne, danes ne morem.

!— Danes, danes! je dvignil sklenjeni roki.

Gospa je skočila na hodnik.

— Prehladili se boste! je proseče iztegoval roki proti nji.

.— Nehajte! Sicer pokličem pomoč!

<— Prevarali ste me! se je dvignil profesor.

»— Izginite!

Profesor je pahnil vrata, da so se zaprla.

— Matilda! je zaklicala na hodniku gospa.

Profesor je odprl vrata in stopil na prag. Njegove oči so sikale jezo in ohup.

•— Še je čas. Pojdite!

— Grem. Takoj pospravim svoje reči in grem, da napravim prostor njemu, ki ste ga zatajili!

Moj Bog! je vzdihnila gospa.

«— Zamolčal sem mu vse. Niti ne sluti———

H— Vi ste govorili z njim?

<— Da. Govoril sem. Skupaj sva pila.

»— Ali je zdrav? Zakaj ni sporočil? Kje je zdai?———In zakaj ste mu zamolčali? se je tresla gospa in stopila bliže.

— Zdrav je in čil.

— Zakaj ste rekli, da sem ga zatajila? Pred kom? S kom? Z vami? Sramujte se!

<— To je njegova stvar. Jaz vem———

— Kaj veste? Povejte! Ničesar ne veste! Zlobni ste v svojem maščevanju!

— Jaz vem, je napravil profesor prostor, da je mogla gospa v sobo, da bo razočaran.

—Kaj ste mu natvezili? Lagali ste!

!— Ničesar ne ve.

i— Česa ne ve?

<— Da je tu vaš dom, da stanujem pri vas———jaz, njegov in vaš prijatelj.

!— Zakaj ne bi smel vedeti? Zakaj mu niste povedali tega? Kaj si bo mislil?